

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תלה"מ 28665-02-19 ר.נ'פ.

לפני כב' השופטת איריס אילוטוביץ' סגל

תובע: ש.ר.

על ידי ב"כ עו"ד אורלי אברמוף

נגד

נתבעת: א.פ.

על ידי ב"כ עו"ד שלום כהן ואח'

חקיקה שאוזכרה:

[פקודת הראיות \[נוסח חדש\], תשל"א-1971: סע' 15, 17](#)
[תקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984: סע' 167, 169, 170, 179\(ב\), 522](#)
[חוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995: סע' 8](#)
[חוק לתיקון דיני המשפחה \(מזונות\), תשי"ט-1959](#)
[חוק החוזים \(חלק כללי\), תשל"ג-1973: סע' 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52,](#)
[53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 61.](#)

פסק דין

לפני תובענה להפחתת או לחילופין לביטול החיוב בדמי המזונות של קטינה כבת 17 וחיילת, שהגיש האב בעקבות שינוי נסיבות מהותי אשר חל מאז אושר ההסכם וקיבל תוקף של פסק הדין בשנת 2009.

טענת שינוי הנסיבות נשענת על ארבעה אדנים מרכזיים: שינוי לרעה במצבו הכלכלי של האב ובפוטנציאל הכנסתו; שיפור ניכר במצבה הכלכלי של האם ובפוטנציאל הכנסותיה וכן מעבר למגורים משותפים עם בן זוג; הרחבת זמני השהות עם הבנות וההשלכות הנובעות מכך על פי [בע"מ](#)

[919/15 פלוני נ' פלוני](#) (19.7.2017) (להלן - "[בע"מ 919/15](#)") ; הפחתה ניכרת בהוצאות הנדרשות לשם גידול הבנות.

רקע עובדתי

1. הצדדים, בני זוג לשעבר, ניהלו קשר זוגי וחיו כידועים בציבור בין השנים 2000-2007.
2. מקשר זה, נולדו לצדדים שתי בנות משותפות (להלן - "הבנות") :
 - א. ש. ילידת 12.8.2001 (בת כ-19 שנים)
 - ב. נ. ילידת 29.5.2003 (קטינה כבת כ-17 שנים)
3. לאם, בן נוסף בגיר כבן 26 מקשר זוגי קודם. הבן מתגורר לבדו ועובד למחיתו.
4. במהלך חייהם המשותפים, שימש האב כמפרנס העיקרי בעוד האם דאגה לטיפול משק הבית וגידול הבנות.
5. האם, בעלת תואר ראשון בקלינאות תקשורת, תואר ראשון באופנה מטעם מוסד אקדמי במדינת ניו יורק ותואר שני בהנחיית קבוצות באמצעות אומנות.
6. האב בעל תואר ראשון בכלכלה, תואר שני במנהל עסקים, בין השנים 2014-2017 למד משפטים ובמהלך שנת 2018 הוסמך לעריכת דין. במהלך שנת 1989 הקים האב חברה לשיווק ציוד ווידאו מקצועי אשר נקלעה לקשיים כלכליים במהלך שנת 2007 (להלן - "החברה"). האב סבר כי יוכל להתגבר על הקשיים אליהם נקלעה החברה ולהעלות בחזרה את פוטנציאל רווחיו. ואולם, בסופו של יום החברה לא הצליחה להשתקם ונכנסה להליך של כינוס נכסים. האב לא הקים חברה או עסק נוסף לאחר מכן ומצא עצמו מתקשה לחזור ולהשתלב בשוק העבודה בעשור השישי לחייו.
7. כל אחד מהצדדים צבר רכוש בטרם תחילת חייהם המשותפים ועל כן, מערכת היחסים ביניהם התאפיינה בהפרדה רכושית מלאה.
8. לאחר שהאם עזבה את הבית בשנת 2007, התנהלו בין הצדדים מספר הליכים משפטיים בנוגע לסוגיית המזונות (תמ"ש 4083/08 ותמ"ש 4082/08) ובנוגע לסוגיית המשמורת (תמ"ש 4080/08). בתום שלב ההוכחות באותם ההליכים, הודיעו הצדדים ביום 12.11.2009 כי הצליחו לגבש מתווה מוסכם לשם הסדרת כלל הסוגיות העומדות במחלוקת לרבות זמני השהות עם הבנות, נטל הנשיאה במזונותיהן וכן, עניינים אישיים ורכושיים. המתווה נסמך, בין היתר, על המלצות בית המשפט והמלצות תסקיר הסעד מיום 9.2.2009.
9. ביום 22.12.2009 אושר ההסכם בבית המשפט וקיבל תוקף של פסק דין (להלן - "ההסכם").

10. הצדדים הסכימו כי המשמורת על הבנות תיוותר בידי האם. לשם הנוחות להלן העתק סעיף 7 להסכם שאושר בפסק הדין:

זמני השהות של האב עם הבנות נקבעו באופן הבא:

- א. "ביום ב' בשבוע ייקח האב את הבנות, עם סיום הלימודים מהמסגרת הלימודית, לשהות עימו לביקור עם לינה וישיבן למחרת היום למוסדות החינוך.
- ב. ביום ד' בשבוע ייקח האב את הבנות, עם סיום הלימודים במסגרות הלימודית, וישיבן לבית האם בשעה 19:30.
- ג. בכל סוף שבוע שני, לסירוגין, ייקח האב את הבנות ביום ו' עם סיום הלימודים במסגרת הלימודית וישיבן ביום א' בבוקר למוסדות החינוך.
- ד. בחגים ובחופשות תשהינה הבנות על בסיס שוויוני ככל האפשר עם כל אחד מההורים. תכנית החופשות מתחלפת מידי שנה באופן שבחג שבו שהו הבנות עם אמן בשנה אחת תשהינה הבנות עם אביהן באותו חג בשנה העוקבת....

בהמשך להסכם בסעיף 11 נקבע:

מבלי לפגוע בכלליות האמור לעיל, החל מיום 1.7.2010 יורחבו הסדרי הראיה כך שאלה יכללו לינת שתי הבנות בבית האב גם ביום ד' בשבוע... "[ההדגשות כאן ולהלן שלי – א' א' סי]."

11. בכל הנוגע לתשלומי המזונות - המתווה נקבע במסגרת סעיפים 12-14 להסכם ושעיקריו יובא להלן:

- א. האב ישלם לידי האם סך של 3,000 ₪ עבור מזונותיה של כל אחת מהבנות, קרי, סך כולל של 6,000 ₪ לחודש וזאת, החל מיום 1.9.2009. סכום המזונות ישולם עד מלאת 18 לכל אחת מהקטינות או עד סיום לימודיהן בבית הספר התיכון - על פי המאוחר מבין השניים. למן מועד זה, ועד הגיע כל אחת מהבנות לגיל 20 או עד לסיום שירותן הצבאי, על פי המאוחר מבניהם, ישלם האב לידי האם שליש מסך המזונות ששולמו עד כה עבור כל אחת מהבנות, בכפוף לכך שאותה בת עדיין מתגוררת בבית האם.
- ב. בנוסף לדמי המזונות, נקבע כי האב יישא במחצית מכל הוצאה רפואית חריגה אשר אינה מכוסה ואינה מסופקת על ידי הביטוח הרפואי של הבנות.

12. כיום גובה דמי המזונות שמשלם האב עומדים על סך של 4,250 ₪, לנוכח העובדה שהבת הבגירה חיילת וחיוב גובה דמי המזונות עבורה עומד על סך של 1,000 ₪ לחודש.

13. בכל הנוגע להסדרים האישיים והרכושיים - לשם הנוחות להלן העתק סעיפים 17-24 כפי שהובאו בהסכם :

הסדרים כספיים

17. לסילוק כל תביעותיה של אסנת כנגד שלמה, מכל מין וסוג שהוא, הן בגין תקופת החיים המשותפת והן בגין התקופה שלאחר חתימת הסכם זה, ישלם שלמה לידי אסנת בתוך 40 יום ממועד אישור הסכם זה, סך של 80,000 ש"ח.

18. בגין כל יום איחור מעבר ל- 50 יום מיום אישור ההסכם לעיל ישלם שלמה לידי אסנת פיצוי מוסכם ומוערך מראש של 500 ₪ בגין כל יום איחור וזאת בנוסף לכל סעד העומד לרשותה.

19. הסכום המפורט בסעיף 20 לעיל, יהיה ניתן לגבייה בהוצאה לפועל כדרך גביית דמי מזונות.

20. בנוסף לאמור יופקד סך של 20,000 ₪, בתוך 40 ימים ממועד אישור הסכם זה, בחשבון בנק שיפתח לצורך זה, על ידי אסנת בנאמנות עבור הקטינות. מוסכם כי מחשבון זה תוכל אסנת למשוך כספים, מועת לעת, לכיסוי צרכים מיוחדים עבור הבנות. במועד הגיעה של כל בת לגיל 18 שנים ובמקרה בו תיוותר יתרת זכות בחשבון, יעבור חלקה של אותה בת לידיה (מחצית מהסכום).

21. כל רכוש ואן כל זכויות מכל מין וסוג שהוא, דנידי ואן דלא נידי, וכן כל הכספים, ביטוחי חיים, ביטוחי מנהלים או שאר תשלומים אשר זכאי להם מי מהצדדים ביום חתימת הסכם זה, אם ישנם כאלה, הרשומים ע"ש מי מהצדדים ואן המגיעים למי מהצדדים יהיו שייכים לצד שעל שמו הם רשומים ואן אשר לו הם מגיעים ולצד השני אין כל חלק בהם.

22. מוסכם כי אסנת תעביר לידי שלמה מחצית מאלבומי התמונות של הבנות המצויים בידיה או תדאג להעביר לידיה העתקים של אלבומים אלו וזאת במועד שיקבע לאישור הסכם זה.

העדר תביעות וספיות ההסכם

23. הסכם זה מסדיר וממצה באופן סופי ומותלט את כל הזכויות, התביעות והטענות של אסנת ושלמה, זה כנגד זו בקשר לרכוש, לנכסים, לכספים ולזכויות, מכל מין וסוג, הרשומים על שם אסנת או שלמה ואן נמצאים ואן יימצאו בבעלות ואן מחזקת ואן ברשות ואן בשליטת אסנת או שלמה ואן בהחזקת צד שלישי עבור מי מהם.

24. מוסכם כי הסכם זה מסדיר סופית כל שאלה רכושית ואן ממונית ואן אחרת הנוגעת לצדדים ולרכושם ובכפוף לביצועו אין ולא תהיה למי מהצדדים כל טענה ואן תביעה ואן דרישה מכל מין וסוג שהוא, רכושית או אחרת, זה כלפי זה, בכל עניין ואן שאלה הנוגעים במישרין או בעקיפין לקשר הנישואין ביניהם ולגירושיהם ואין ולא תהיה למי מהם בעתיד כלפי האחר כל טענה ואן תביעה כספית ואן רכושית מטוג כלשהו. למניעת ספקות, כל צד יישאר הבעלים של הרכוש המחזק ואן הרשום על שמו.

14. בחלוף השנים, נקלע האב לקשיים כלכליים רבים ומצא עצמו מתקשה לעמוד בתשלומי המזונות שנקבעו בפסק הדין. בשנת 2014 הבין האב, כי עליו למצוא אופק תעסוקתי חדש ונרשם ללימודי תואר ראשון במשפטים. עם סיום לימודיו בשנת 2017, החל האב את שנת התמחותו בשכר חודשי של 5,000 ₪ בלבד. בשנת 2018 עבר האב את בחינות הלשכה של לשכת עורכי דין והוסמך

לפעול כעורך דין. בשל גילו המתקדם, נתקל האב בקשיים במציאת עבודה עד שלבסוף, החליט לשכור חדר במשרד עורכי דין ולנסות מזלו כעצמאי.

15. ביום 29.10.2018 הגיש האב בקשה ליישוב סכסוך. התיק נסגר ביום 14.1.2019 (י"ס-71133-10-18). לבקשה זו קדמה בקשה קודמת ליישוב סכסוך שהוגשה על ידי האב ביום 16.7.2017 ונסגרה ביום 18.10.2017 (י"ס 33825-07-11).

16. ביום 12.2.2019 הוגשה התובענה מושא ההליך שלפניי על ידי האב, לנוכח שינוי נסיבות מהותי שחל למן מועד החתימה על ההסכם ואישורו בבית המשפט בשנת 2009.

17. ביום 7.10.2019 התקיים דיון ההוכחות (להלן – "הדיון").

18. בתום חקירת האב - הודיע לפתע ב"כ האם, כי אין בכוונתו להעיד את מרשתו, שכן די בעדויות ובראיות שהוצגו עד כה כדי לקבוע שהאב לא עמד בנטל ההוכחה הנדרש. אפנה לפרוטוקול הדיון (עמ' 30, שו' 21-3):

אני מוותר על החקירה שלה, גברתי.	עו"ד כהן:
אתה מוותר?	כב' הש' אילוטוביץ' סגל:
אני מוותר על החקירה שלה, גברתי.	עו"ד כהן:
לא, גברתי, סליחה.	עו"ד אסולין:
מה זאת אומרת מוותר?	כב' הש' אילוטוביץ' סגל:
אני מוותר, אני לא רוצה להעיד אותה. הוא לא הרים את הנטל מבחינתי, לא מעיד אותה, גברתי רוצה לתת פסק דין?	עו"ד כהן:
גברתי,	עו"ד אסולין:
כל פסק דין מתקבל.	עו"ד כהן:
אבל אני רוצה לשאול אותה כמה שאלות.	כב' הש' אילוטוביץ' סגל:
גברתי, אני מבקש בכל זאת,	עו"ד כהן:
אני רוצה לשאול אותה שאלות.	כב' הש' אילוטוביץ' סגל:
ואני מבקש, שבית המשפט יכבד את זה שאני מבקש להפסיק כרגע את ההליך. הוא התובע, אני לא רוצה,	עו"ד כהן:

עו"ד אסולין:	סליחה?
עו"ד כהן:	העיד את הגברת.
עו"ד אסולין:	גברתי, אז אני רוצה.
עו"ד כהן:	לא רוצה להעיד את הגברת. גברתי סבורה שהוא הריס את הנטל? גברתי תיתן פסק דין, אין בעיה."

19. בית המשפט לא הסתפק בדברים אלה והפציר בב"כ האם להעיד את מרשתו - שכן מקום בו תעמוד על סירובה להיחקר על תצהיר עדותה הראשית - ייפסל תצהירה מלשמש כראיה קבילה, ויש לכך נפקות משפטית רוחבית כבדת משקל. לאחר דין ודברים ממושך, החליטה האם בעצה אחת עם בא כוחה שלא להיחקר על תצהיר עדותה הראשית. לצד האמור, האם עלתה על דוכן העדים והצהירה לפני בית המשפט, כי היא מבינה את המשמעות המשפטית ואת התוצאות של החלטתה לסרב להיחקר. בית המשפט שאל את האם מספר שאלות נוספות ובכך - נחתם הדיון תוך שנקבעו מועדים להגשת סיכומים בכתב.

טענות הצדדים

טענות האב

20. שינוי הנסיבות שחל לטענת האב, למן מועד מתן פסק הדין, ואשר מצדיק התערבותו של בית המשפט בגובה דמי המזונות - נשען על ארבעה אדנים עיקריים:

א. גידול ניכר ומשמעותי בהכנסתה ובמצבה הכלכלי של האם לאורך השנים, כולל מעבר למגורים משותפים עם בן זוג חדש הנושא בהוצאות המגורים והמדור.

לאורך השנים נרשמה עלייה משמעותית בכושר השתכרותה של האם, המנהלת כיום עסק מצליח ומשתכרת סך של כ - 13,000 ₪ נטו לחודש. המדובר בהכנסה הגבוהה פי ארבעה מהכנסתה החודשית של האם מאז אישור ההסכם. כמו כן, כיום מתגוררת האם עם בן זוגה בדירת פנטהאוז יוקרתית ומרווחת בת שתי קומות בשכירות חודשית העומדת על כ - 8,000 ₪. במועד החתימה על ההסכם, התגוררה האם בדירת 3 חדרים שעלותה החודשית עמדה על כמחצית הסכום האמור. נוסף על כך, האם רכשה דירה חדשה ונהנית מדמי שכירות. על כן, אין האב מחויב עוד לשאת בעלות השכירות המנופחת של מגורי האם בדירתה החדשה, מקל וחומר עת בן זוגה נושא בנטל המדור ואחזקתו.

ב. הרעה המשמעותית שחלה במצבו הכלכלי של האב, אשר איננו מאפשר המשך עמידה בתשלום המזונות שנקבעו בהסכם.

האב נתן הסכמתו לסכום המזונות אשר נקבע לבסוף בהסכם נוכח הסתמכותו על מקור הכנסתו מהחברה שבבעלותו. האב סבר כי יוכל להתגבר על הקשיים אליהם נקלעה החברה ולהעלות בחזרה את פוטנציאל רווחיו. ואולם, בסופו של יום החברה לא הצליחה להבריא ונכנסה להליך של

כינוס נכסים. האב לא הצליח להקים חברה או עסק נוסף ומצא עצמו מתקשה לחזור ולהשתלב בשוק העבודה בעשור השישי לחייו. הכנסת האב מעבודתו כעורך דין מתחיל עומדת כיום על כ - 5,000 ₪ בלבד.

כל פניותיו של האב במהלך השנים במטרה לנסות ולהגיע להסכמות עם האם בנוגע להפחתת תשלום המזונות - עלו בתוהו. נוכח האמור, נאלץ האב לכלות את חסכוניותו הפרטיים, החל ללוות כספים ולגלגל הלוואות במטרה לעמוד בתשלומי המזונות החודשיים. לטענת האב, במהלך שנת 2017, כנראה במסגרת הליך יישוב הסכסוך הגיעו הצדדים להסכמה להפחתת גובה דמי המזונות. נוכח מצוקתו הכלכלית הגוברת ותוך שאיפה להגביר את השוויון בנשיאה בנטל הכלכלי, הגיש האב את התביעה שבכותרת.

ג. הרחבה ניכרת בזמני השהות של האב עם הבנות והשינוי שחל בעקבות הלכת בע"מ 919/15.

הבנות לנות אצל האב בימים ב' ו-ד' ומידי כל סוף שבוע שני. ההורים מתגוררים בסמיכות, במרחק של כ- 100 מטרים. בחלוף השנים ונכון למועד הגשת התביעה התבצעה החלוקה של זמני השהות בין ההורים באופן שוויוני לחלוטין. נוכח שינוי הדין בעקבות הלכת בע"מ 919/15 נדרש לראות בחלוקה השוויונית כשינוי משמעותי ורלוונטי לצורך קביעת גובה המזונות.

ד. צמצום בגובה ההוצאות הנדרשות לשם גידול הבנות.

כפועל יוצא מהשינוי בחלוקת זמני השהות ובשים לב לכך שחלפו כ-10 שנים ממועד החתימה על ההסכם בגרו הבנות - אין מנוס מלהסיק, כי ההוצאות הנדרשות לשם גידולן - פחתו אף הן.

21. האם פעלה בחוסר תום לב עת בחרה להגיש תצהיר עדות ראשית מטעמה, ובד בבד סירבה לעלות לדוכן העדים ולהיחקר על תצהירה במהלך דיון ההוכחות, זאת לאחר שהאב נחקר ארוכות. משעה שביית המשפט העמיד את האם על ההשלכות הטמונות בסירובה להעיד ובשים לב לכך שהאם הצהירה, כי היא מבינה את המשמעות המשפטית הנגזרת מסירובה להיחקר - אין מנוס מלפסול את תצהירה מלשמש כראיה ולקבוע כי גרסתה העובדתית - לא הוכחה כדבעי.

טענות האם

22. האב הגיש תביעתו בדיעבד, לאחר שעשה דין לעצמו והפחית באופן חד צדדי את סכום המזונות החודשיים עבור בנותיו. אופן התנהלות זה - די בו כדי להוכיח את חוסר תום ליבו של האב ולהצדיק את מחיקת תביעתו על הסף.

23. כבר במועד החתימה על ההסכם היה האב מודע לפגיעה הגוברת והולכת בהכנסותיו. על כן, טענת האב בדבר קריסת החברה איננה עולה כדי שינוי נסיבות שכן המדובר באירוע שהתרחש עובר

לכריתת ההסכם. האב לא הציג כל ראיה בנוגע להכנסותיו במועד החתימה על ההסכם ולא צירף כל ראיה בנוגע להכנסותיו במועד הגשת התובענה. כמו כן, לא הוצגה כל ראיה ביחס ל"חסכונות" אותם כילה האב לכאורה במהלך השנים או להלוואות אותן נטל. יתרה מכך, בשנת 2018 הוסמך האב כעורך דין - ויש לראות בכך תרומה משמעותית לחיזוק פוטנציאל השתכרותו בהווה.

24. במסגרת ההסכם וויתרה האם על כלל זכויותיה הרכושיות לרבות זכויותיה בנחלה הפרושה על שטח של דונם וחצי במושב בית יצחק אותה רכשו הצדדים במהלך חייהם המשותפים. עוד במסגרת ההסכם, ויתרה האם על זכויות פנסיוניות וסוציאליות, על כספים בחשבונות בנק בארץ ובחו"ל ועוד. ויתורים אלה - נעשו על ידי האם בהתחשב ובכפוף לגובה דמי המזונות שנקבעו גם הם בהסכם.

25. האב לא צירף כל ראיה אשר יהא בה כדי לתמוך בעליה ביכולת השתכרותה של האם אלא הסתפק בציון הערכתו ולפיה היא מרוויחה סך חודשי של כ-15,000 ₪. בפועל, ועל פי המסמכים אותם צירפה לכתב הגנתה, משכורתה החודשית עומדת על סך ממוצע של כ-11,400 ₪ נטו לחודש. בניגוד לטענות האב בדבר מצבה הכלכלי, הלכה למעשה, במהלך השנים נאבקה האם קשות כדי לפרנס את הבנות ולא היססה לעבוד כזבנית בחנות בגדים וכמורה לאנגלית.

26. האב לא צירף כל ראיה אשר יהא בה כדי לתמוך בהפחתה שחלה בהוצאות הנדרשות לגידול הבנות. כמו כן, לא ברורה טענתו ביחס להלכת [בע"מ 919/15](#) העוסקת בקטינים בגילאי 6-15 ואינה רלוונטית למקרה הנדון. לצד האמור, ציינה האם כי הלכת [בע"מ 919/15](#) פורסמה שנים רבות לאחר אישור ההסכם בבית המשפט. על כן, וכפי שנקבע בפסיקה - בתיקים בהם הפך פסק הדין לחלוט בטרם פרסום הלכת [בע"מ 919/15](#) לא יוכל בית המשפט לשנות את גובה המזונות שנקבע בפסק הדין, אך בהתבסס על ההלכה החדשה.

27. לנוכח האמור, והעובדה שלטענת האם, האב לא עמד בנטל להוכחת תביעתו סירבה האם להיחקר על תצהירה בבית המשפט.

לכל האמור אדרש עתה.

דיון והכרעה

משמעות הוויתור על מתן עדות

28. הוראת [סעיף 15 לפקודת הראיות](#) [נוסח חדש], תשל"א-1971 (להלן - "פקודת הראיות") מאפשרת הגשת תצהיר כראיה:

"תצהיר שבכתב כראיה בדין"

15. (א) מקום שמותר לאדם על-פי דין, או שנדרש אדם, להוכיח דבר על-ידי תצהיר בכתב, בשבועה או בהן צדק, יהיה תצהירו בכתב ראיה כשרה, אם הוזהר המצהיר כי עליו להצהיר את האמת וכי יהא צפוי לענשים הקבועים בחוק אם לא יעשה כן".

29. הוראת [סעיף 17 לפקודת הראיות](#) מסמיכה את בית המשפט לפסול תצהיר מלשמש כראיה מקום בו המצהיר לא התייצב להיחקר על תצהירו:

"חקירה בעל-פה"

17. (א) הוראות סעיף 15 אינן גורעות מכוחו של בית המשפט לצוות כי המצהיר ייחקר בבית המשפט, ובית המשפט ייעתר לבקשתו של בעל דין לצוות על כך; לא התייצב המצהיר, רשאי בית המשפט לפסול תצהירו מלשמש ראיה".

30. [תקנה 522 לתקנות סדר הדין האזרחי](#), התשמ"ד-1984 (להלן – "התקנות") קובעת כדלקמן:

"חקירת מצהיר"

(א) מצהיר בהליך עיקרי או בעל דין שמסר תצהיר בהליך ביניים, יתייצב לחקירה ביום הדין, אלא אם כן הודיע בעל הדין שכנגד בהודעה בכתב לבית המשפט ולכל בעלי הדין, שהוא מוותר על חקירתו של המצהיר.

(ב) רצה בעל דין לחקור חקירה שכנגד מצהיר שאיננו בעל דין בהליך ביניים, יודיע על כך לבעל הדין שהגיש את התצהיר וידרוש את התייצבותו של המצהיר לשם חקירה שכנגד בשעת הדין; ההודעה תומצא בעוד מועד כדי ליתן למצהיר שהות מספקת להתכונן ולנסוע למקום המשפט.

(ג) לא התייצב המצהיר בהתאם להודעה, לא ישמש תצהירו ראיה אלא ברשות מיוחדת מאת בית המשפט או הרשם.

(ד) בית המשפט או הרשם רשאי בכל עת לדרוש, מיזמתו הוא, התייצבותו של מצהיר לשם חקירה".

31. זכותו של בעל דין לערוך חקירה נגדית בנוגע לתצהיר עדותו הראשית של הצד שכנגד, הן מקום בו עסקינן בהליך עיקרי והן מקום בו המדובר בהליך ביניים, בכפוף לסייגים הקבועים בחוק [ע"א 7338/00 תנובה - מרכז שיתופי לשיווק תוצרת חקלאית בישראל בע"מ נ' עזבון המנוח ינון שערבי ויורשיו ואח', נז \(2\), 745 \(2001\)](#); [רע"א 3202/03 מדינת ישראל נ' חגי יוסף ואח', נח \(3\) 541 \(2004\)](#).

32. על חשיבותה של החקירה הנגדית נכתב לא מעט בפסיקה ובספרות. כך למשל, נקבע כי "אחד העקרונות המרכזיים של דיני הראיות הוא הצורך להבטיח את האפשרות של החקירה שכנגד כערובה חיונית לבדיקת מהימנות" (פרופ' א' הרנון, דיני ראיות (חלק ראשון - תש"ל), 106; בג"צ 91/74 לוטפי יוסף גבארה נ' בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, כח (2), 518, 523 (1974); בר"ע (ב"ש) 701/04 כאשי אלי ואח' נ' בנק לאומי למשכנתאות בע"מ, תק-מח 2004 (3), 9889 (2004)). לנוכח האמור, נקבע כי שומה על בית המשפט להתיר ביצועה של חקירה כל אימת שהדבר מתבקש ובפרט בנסיבות בהן הגרסה העובדתית שנויה במחלוקת.

33. על פי ההלכה הפסוקה, לא ישמש ראיה תצהירו של בעל דין שלא התייצב לחקירה נגדית ויראוהו כאילו לא הוגש כלל (ע"א 52/87 מיה הראל (קטינה) נ' אברהם הראל, מג (4) 201 (1989); י קדמי, על הראיות, חלק שני, 801)). אין כל משקל לחקירתו הראשית של בעל דין בנסיבות בהן נמנע הוא במתכוון מלחשוף עצמו לחקירה שכנגד: "בהיעדר תצהיר נגדי או חקירה נגדית של המצהיר, הרי שבית המשפט יראה בדרך כלל את העובדות כפי שהן מפורשות בתצהיר, כעובדות שאין חולקין עליהן" (י זוסמן, סדרי הדין האזרחי (מהדורה 6 - בעריכת ש' לוי, 1990) 675, 678; ע"א 2877/92 סאלח עבד אל לטיף נ' מורשת בנימין למסחר ולבניה (קרני שומרון) בע"מ, מז (3) 846, 850 (1993)). מבלי לגרוע מהאמור, יובהר כי אין בווייתור על חקירה נגדית כדי להוסיף לתצהיר את שאין למצוא בו מלכתחילה (ע"א 16/89 "ורדים" חברה לגידול פרחים בע"מ נ' החברה הישראלית לביטוח סיכוני סחר חוץ בע"מ, מה (5) 729, 735 (1991)).

34. הלכה מושרשת היא כי כאשר מדובר בהימנעות בעל-דין מלהעיד, במצב דברים זה רשאי היה בית-המשפט מאז ומתמיד להעניק ל"שתיקתו" של בעל-דין משקל ראייתי לחובתו. משקל ראייתי זה עולה, מטבע הדברים על המשקל שמייחסים בדרך-כלל לאי-העדתו של עד, בעוד שבעל-דין מוחזק, ככלל, כעד מרכזי (ראו: ע"א 216/73 סולמונוב נ' אברהם, בעמ' 194 (1973)).

35. כפי שצוין לעיל, בתום חקירתו הנגדית של האב, טען ב"כ האם כי לדידו, כשל האב מלהרים את הרף הראייתי הנדרש לצורך הוכחת תביעתו ועל כן - אין כל צורך בעדותה של האם - בבחינת "אין להשיב לאשמה".

36. בחירתה של האם שלא להעיד לפני בית המשפט ולא להיחקר על אודות תצהיר עדותה הראשית הייתה מפתיעה. בית המשפט הקפיד להבהיר לאם כי על פי הדין, מקום בו בוחר בעל דין שלא להיחקר על תצהירו, משמעות הדבר הוא כי תצהירו ייפסל מלשמש כראייה (עמ' 32 לפרוטוקול הדיון שו' 9-11):

"כב' הש' אילוטוביץ' סגל: תצהיר שלא הוגש?

עו"ד כהן: מה זה תצהיר שלא הוגש?

כב' הש' אילוטוביץ' סגל: ברגע שהיא לא מעידה, זה כאילו אין לי תצהיר בפני בית המשפט."

37. כאן המקום לעצור ולהבהיר, כי הליכים הנדונים בית המשפט לענייני משפחה הם ייחודיים, במובן זה שהם עוסקים בדיני נפשות במלוא מובן המילה ומשכך - שומה על השופט היושב בדיון לבחון, לברר, לבדוק ולאמת את כלל העובדות, הנתונים, הראיות והעדויות המובאים לפניו. לא בכדי, קבע המחוקק במסגרת [סעיף 8 לחוק בית המשפט לענייני משפחה](#), התשנ"ה-1995, כי בכל עניין של דיני ראיות וסדרי דין, שאין עליו הוראה אחרת לפי חוק זה, ינהג בית המשפט בדרך הנראית לו הטובה ביותר לעשיית משפט צדק. הדברים אף נאמרו במפורש לצדדים במהלך הדיון (עמ' 33 לפרוטוקול הדיון שו' 13-14).

38. נוכח דברים אלה, הוריתי לאם לעלות לדוכן העדים בזו הלשון:

"יש פה נסיבות שאני רוצה לבדוק, ואני חייבת אותן עובדתית, ושבמסגרת תצהיר העדות וגם במסגרת כתב ההגנה, אני לא למדתי אותן. וגם אדוני צריך להרים את הנטל. אני חייבת לשאול את הגברת [...]" (עמ' 33 לפרוטוקול הדיון שו' 30-32).

הוראה זו, ניתנה חרף התנגדותו של ב"כ האם ומכוח סמכותו של בית המשפט על פי [תקנה 169](#) לתקנות, הקובעת כי "תצהירו של עד שהוגש לבית המשפט יבוא במקום חקירה ראשית, אולם רשאי בית המשפט, בנסיבות מיוחדות, להחליט שהעד יעיד בחקירה ראשית גם בעל פה בנושאים שיקבע בית המשפט". מפאת החשיבות היתרה והמשמעות של סירוב האם להיחקר - אפנה לחילופי הדברים המדויקים מתוך דיון ההוכחות (עמ' 33 לפרוטוקול הדיון שו' 1-3):

"עו"ד כהן: אני יודע. 169 סמכותו של כל, של, להעיד. גברתי, אני ער, הכל בסדר, אני מבקש שבית המשפט לא ינצל את הסמכות הזאת שלו,

כב' הש' אילוטוביץ' סגל: בוודאי שאני אנצל, כי יש לי כמה שאלות. כי אני כותבת פסק דין".

39. בית המשפט אף העיר את תשומת ליבו של ב"כ האם [לתקנה 167](#) לתקנות המסמיכה את בית המשפט להעיד כל אדם הנוכח בבית המשפט (עמ' 34 לפרוטוקול הדיון שו' 2):

"סמכות להעיד כל נוכח

167. כל אדם הנוכח בבית המשפט רשאי בית המשפט לדרוש ממנו להעיד או להראות מסמך המצוי ברשותו או בשליטתו באותו מעמד".

לכך, השיב ב"כ האם: "[...] הכל בסדר, גברתי, אני ער לסמכות. עדיין, העובדה שקיימת סמכות, אין פירושה של דבר שיש חובה להפעיל אותה" (עמ' 34 לפרוטוקול הדיון שו' 7-9).

40. לנוכח האמור, האם השיבה על מספר שאלות מטעם בית המשפט. בית המשפט בירר האם היא מבינה את המשמעות המשפטית של סירובה להיחקר על תצהירה. האם השיבה: "ברור" (עמ' 35 לפרוטוקול הדיון שו' 23-24).

בנסיבות העניין ובשים לב להוראות הדין והפסיקה בנושא - תצהיר עדותה הראשית של האם לא ישמש כראיה בתיק. הנפקות המשפטית לכך היא ברורה.

ועתה - לתובענה גופה

41. כאמור, חיובו של האב במזונות בנותיו **עוגן בהסכם** אשר נחתם בין הצדדים ואשר קיבל תוקף של פסק דין בשנת 2009.

42. הלכה היא, כי פסק דין למזונות איננו בבחינת מעשה בית דין, ואין זה משנה אם פסק הדין ניתן לאחר שמיעת הראיות או מתוקף הסכמה בין הצדדים. מקום בו אירע שינוי נסיבות מהותי ניתן יהא לשוב ולבחון את סכום המזונות שנפסק ([ע"א 511/78 דלהרוזה נ' דלהרוזה](#), לג (1) 449 (1979); [ע"א 363/81 יואכים \(יהויכין\) פייגה נ' רועי ברנרד פייגה](#), לו (3) 187 (1982) (להלן - "עניין פייגה"); [ע"א 749/83 ליפניסקי נ' ליף \(ליפניסקי\)](#), לח (3) 126 (1984)).

פרשנות המונח "שינוי נסיבות מהותי"

43. עיון בפסיקה הרווחת, מעלה כי יש לפרש את המונח "שינוי נסיבות" **באופן דווקני** לשם שמירה על האיזון בין עיקרון סופיות הדיון, לבין הצורך לאפשר גישה חוזרת לערכאות על פי הנסיבות החיים המשתנות. בהקשר זה, אפנה לקביעותיה של כבוד השופטת א' פרוקצ'יה בעמ' 49 לפסק דינה בעניין **"מ"א (ירושלים) 410/94 הלוי נ' הלוי"** (15.2.1996):

"את המושג "שינוי נסיבות" בהקשר זה נהוג לפרש באורח דווקני, שאם לא כן עשוי להיות מופר האיזון בין המגמה להביא לסופיות הדיון לבין הצורך להתאים את גובה המזונות לצרכי חיים ולמצבי חיים משתנים בין של הצד הזכאי להם, ובין של הצד החייב בהם."

ברוח האמור, אפנה גם לקביעותיו של כבוד השופט מ' שמגר במסגרת פסקה 2 לפסק דינו בעניין פייגה:

"כידוע, פסק-דין מזונות אינו יוצר מחסום החלטי בפני התדיינות חוזרת, אלא ניתן לשוב ולפנות לבית המשפט בבקשה לעיון חוזר בפלוגתה פלונית בקשר למזונות, אך זאת בכפיפות לתנאי המפורש והדווקני, שחל שינוי מהותי בנסיבות. אין המדובר בשינוי של מה בכך, ולכן אין בכלל המשפטי, היוצר אפשרות לדיון חוזר, כדי פתיחתו של שער רחב, המתיר התדיינות חוזרת בעניין המזונות, כל אימת שהטינה ההדדית או ניגודי האינטרסים בין הצדדים דוחפים לכך. נהפוך הוא, ההלכה מגבילה ומצמצמת את הדיון

החוזר, כאמור, רק לאותם מקרים, בהם חל שינוי מהותי בהשוואה למצב שבעבר. שינוי בלתי משמעותי על תוצאותיו צריך להיספג על-ידי הצדדים להתדיינות הקודמת, והם חייבים להתאים עצמם למשמעותו, בלי לשוב ולפנות לערכאות".

44. הנטל להוכיח את שינוי הנסיבות ומהותו מוטל על התובע בבחינת המוציא מחברו עליו הראייה (ע"א 1880/94 קטן נ' קטן, מט (1) 215 (1995)). רק שינוי משמעותי בנסיבות אשר שררו בעת מתן פסק הדין למזונות יצדיק את שינויו של שיעור וזאת, שכן פסק דין למזונות מעצם טיבו וטבעו - צופה פני עתיד (ע"א 177/81 גלעדי נ' גלעדי, לו (3) 179 (1982); ע"א 552/83 מבורך נ' מרסל טייב לח (1) 526 (1984)). אשר למועד תחולתו של שינוי הנסיבות, נקבע כי נקודת המוצא לבחינת השינוי תהא למן היום בו ניתן פסק הדין למזונות ועד למועד בו הוגשה התביעה לשינויו (ע"א 381/86 אבין נ' אבין (31.12.1986)).

45. לצד בחינת קיומו של שינוי נסיבות מהותי - שומה על בית המשפט לבחון האם התביעה לביטול/הפחתת המזונות הוגשה בתום לב. אפנה בהקשר זה, לקביעותיו של כבוד השופט א' רובינשטיין בפסקה ו' לפסק דינו בבע"מ 3148/07 פלוני נ' פלוני (13.6.2007):

"במסגרת שיקול דעתו על בית המשפט להביט על התמונה בכללותה, ולהכריע לפיה האם בהתחשב במכלול הנסיבות של יחסי הצדדים יש מקום לאפשר דיון מחודש במזונות. בהקשר זה נקבע, כי על בית המשפט לבחון האם הוגשה התביעה בחוסר תום לב..."

בפסק הדין בעניין עמ"ש 53288-03-18 פלוני נ' פלונית (13.11.2018), פירט כבוד השופט ח' שרעבי את השיקולים בהם נדרש להתחשב לצורך בחינת קיומו של תום לב, לרבות אופן התנהלות התובע לאורך השנים ביחס לתשלומי המזונות החודשיים שנקבעו בפסק הדין. עוד נקבע, כי על התובע לפעול בגילוי ובשקיפות בכל הנוגע למצבו הכלכלי ולגובה הכנסותיו. ראו פסקה 18 לפסק הדין:

"המבקש את הדיון מחדש בסכום המזונות עקב שינוי נסיבות מהותי, צריך להוכיח לא רק שינוי בשכרו או בשכר בן/בת הזוג, אלא גם הרעה במצבו הכלכלי הכולל או הטבה משמעותית במצבו הכלכלי הכולל של בן/בת הזוג, מאז פסיקת המזונות המקורית".

ומה בנוגע למזונות שנקבעו בהסכם שאושר בבית המשפט וקיבל תוקף של פסק דין?

46. הסכם בין בני זוג הוא הסדר מיוחד אשר מסדיר את מכלול היחסים, והוא אינו דומה לעסקאות אחרות מהעולם החוזי. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר בהסכם גירושין הכורך וקושר עניינים שונים, אשר ההסכמות לגביהם הם תוצאה של פשרה, תוך הסתכלות הצדדים

על ההסכם כמכלול, מבלי שכל נושא בהסכם הגירושין מוגדר כחווה נפרד שניתן להפרידו (ע"מ [\(ת"א\) 1191/02 ח'א'נ'ח'מ' \(29.12.2003\)](#))).

47. עוד בהקשר זה, ראו קביעותיו של בית המשפט העליון ב**בג"צ 4407/12 פלוני נ' בית הדין הרבני הגדול לערעורים**, סו (1) 369 (2013) (סעיף 17 לפסק דינו של כבוד השופט י" עמית) (להלן – "עניין פלוני"):

"מזונות הילדים כחלק בלתי נפרד מהמערך הכולל של ההסדר: קשה לבדוד את עניינם של הקטינים, ובעיקר את נושא מזונות הקטינים, מכלל הנושאים הרכשיים והממוניים שבהסכם הגירושין. הסכם הגירושין הוא מעשה רקמה עדינה, שמזונות הילדים הוא אחד החוטים המרכזיים בו. אם פרמת חוט זה, נמצאת מפר את מערכת האיזונים שבבסיס ההסכם. כך, לדוגמה, ייתכן כי ההורים הגיעו להסכמה שהאב ישלם סכום מזונות מסויים לילדים, מתוך הבנה לא מופרכת כלל, כי האב אוהב את ילדיו ורוצה ביקרם, ירכוש עבורם ביגוד, יסע איתם לחופשות בארץ ובחו"ל, יעניק להם מתנות, וכיו"ב דברים שאינם מעוגנים בהתחייבות מפורשת בהסכם הגירושין. ייתכן כי האב ויתר על חלק מהרכוש מתוך הנחה כי בכך הוא מותיר מקור הכנסה נוסף שישמש את האם עבור הילדים, או שויתר על חלק מהרכוש כדי לרשמו על שם הילדים על מנת להבטיח את עתידם. מכאן, שהפרדה בין מזונות הילדים לבין מכלול הנושאים בהסכם הגירושין, היא לעיתים קרובות הפרדה מלאכותית".

48. בכל הנוגע למזונות שנקבעו בהסכם שאושר וקיבל תוקף של פסק דין, החילה הפסיקה **מעמד מיוחד**, וקבעה כי שינוי גובה המזונות לא יעשה על נקלה אלא רק במקרים חריגים וראויים. זה מכבר, נקבע בפסיקה כי אב המסכים בהסכם ממון, הסכם גירושין או כל הסכם אחר בנושא מזונות, לשלם סכום מסויים לילדיו כמזונות, רואים אותו כמודה בכך שילדיו אכן זקוקים לסכום המוסכם לכיסוי צרכיהם והוצאות החזקתם. מכאן, שכאשר רוצה אב להראות שצרכי הילדים אינם מצדיקים את גובה המזונות שהוא עצמו התחייב והסכים לו, עליו להביא ראיות כבדות משקל כדי לשנות מגובה הסכום המוסכם (**תמ"ש (נצ' 17732-07-12 יא נ' ח.ק.א (6.1.2013)**; **תמ"ש (נצ' 9897-11-09 א.א. נ' ר.א. (24.12.2011)**)).

49. בפסק דינו בעניין **תמ"ש (ב"ש) 61089-07-13 פלוני נ' אלמונית**, פסקה 11 (10.7.2014) ציין כבוד השופט א' גביזון, כי הסכם גירושין בין צדדים אשר היו פעם בני זוג, כולל בתוכו הסדרים, ויתורים ואיזונים רכשיים הברורים לצדדים עצמם, אולם אינם תמיד פרושים לנגד עיניו של השופט אשר דן בבקשה לאישור ההסכם. על כן, צפיית הצדדים היא כי אישורו של ההסכם בבית המשפט יוביל לסיומן של כלל המחלוקות ביניהם, לרבות לעניין סוגיית מזונות ילדיהם המשותפים:

"שינוי במזונות הקטינים כאשר אלו הוסדרו במסגרת הסכם גירושין כולל, יש בו משום פגיעה בציפייה הלגיטימית של ההורים עת אושר ההסכם, כי כל ענייניהם הוסדרו כמקשה אחת. ומשכך סבורני כי ההתערבות השיפוטית צריכה להיעשות רק במקרים חריגים".

50. השמירה על עיקרון היציבות והוודאות בין הצדדים להסכם היא קריטית ומהותית לצורך טיפוחם והגברת אמינותם של הסדרים מוסכמים. בהקשר זה, אפנה לפסק דינו של בית המשפט העליון בעניין [ע"א 4515/92 סילביה מרתה שטיין קומרוב נ' לדיסלאו שטיין](#), פסקה 3 (13.6.1994) בו נקבע כדלקמן:

"כאשר מדובר על מזונות שנקבע בהסכם בין הורים, אין לשנות את המזונות כפי שנקבעו על נקלה אלא אך ורק במקרים בולטים. הסכם גירושין הוא בגדר הסדר כולל של נקודות רבות שבמחלוקת ויש לבחון אותו כשלמות אחת. יש לנסות ולהקנות לו יציבות ואמינות כדי לטפח הסדרים מוסכמים בין בני הזוג שנפלה ביניהם מחלוקת שאינה ניתנת ליישוב, אחרת לא יהיה ערך להסכם גירושין וכל הסכם יהיה רק שלב ביניים עד לפניה חוזרת לבית המשפט. סיכומו של דבר, אפשר לשנות גם סכומים של דמי מזונות שהוסכם עליהם בחוזה בין ההורים, אולם בטרם יוכרע בכך דרוש שיכנוע חזק שאכן יש שינוי מהותי בנסיבות המצדיק התערבות במה שהוסכם".

יפים לעניין זה, אף קביעותיו של כבוד השופט פ' שטרק בפסק דינו בעניין [תמ"ש \(ת"א\) 37701/06 ב.א.נ' ב.ש.](#), פסקאות 23-25 (4.8.2009):

"לטעמי יש הבדל עצום בין הפחתת מזונות שנקבעו בפסק דין לאחר שמיעת ראיות, לבין מזונות שנקבעו במסגרת מו"מ להסכם גירושין. כאשר מדובר בפסק דין שניתן לאחר שמיעת ראיות, אין ביכולת ביהמ"ש לאזן בדייקנות מספקת תנודות החיים הכלכליים הצפויים והבלתי צפויים של ההורים. לכן, פסה"ד מבוסס בנתונים ובצרכי הקטינים הידועים באותו עת לכל הצדדים עם ניסיון להתחשב בעתיד, מבלי שהשופט מתיימר להיות נביא בישראל. בהסכם הגירושין המזונות מבוססים על מודעות ההורים במערכת היחסים שלהם, ביכולתם לתקשר אחד עם השני וכן ביכולתם לסייע אחד לשני. ההורים מודעים היטב ליסודות רמת החיים שסיפקו לילדיהם. כמו כן, איזון נכסיהם של ההורים אף משפיע על תוצאות ההסכם וסכום המזונות על כל מרכיביהם".

51. כבוד השופט א' זגורי עמד אף הוא על הצורך בהגשמת ציפיותיהם הסבירות של הצדדים להסכם המזונות לאחר אישורו בבית המשפט במסגרת פסק דינו בעניין [תמ"ש \(נצ'\) 8879-12-15 י.ר.ר. \(קטין\) נ' ד.ר. \("האם"\)](#), פסקה 46 (14.2.2016):

"יש הכרח משמעותי לקבוע משקל ניכר לסופיות הסכמי פשרה שקיבלו תוקף של פסק דין, על מנת להגשים את ציפיותיהם הסבירות של הצדדים וזאת בשל החשיבות הרבה שיש לייחס לערך של סופיות הסכם הפשרה כהסדר המסיים את הסכסוך בין הצדדים".

בתביעה לשינוי מזונות שנקבעו בהסכם שקיבל תוקף של פסק דין, אין די בהוכחת "שינוי נסיבות" לכשעצמו, אלא נדרש להוכיח שינוי נסיבות מהותי כזה אשר יצדיק התערבות במזונות שנפסקו. השינוי ייעשה רק במקרים נדירים ובהתקיים שלושת התנאים המצטברים אשר נקבעו בפסק הדין בעניין [ע"א 442/83 קס נ' קס](#), לח (1) 761 (1984):

- א. שינוי הנסיבות הנטען הוא כה מהותי והופך את הותרת פסק הדין על כנו - ללא צודק.
- ב. הצדדים הותרו פתח, במפורש או מכללא, לשינוי נסיבות.
- ג. מבקש השינוי פעל בתום לב.

על הטוען לשינוי נסיבות, להוכיח שינוי נסיבות מהותי שלא נצפה ואשר לא ניתן היה לצפות אותו מראש, במועד החתימה על ההסכם. רק נסיבות הנוגעות במישרין לשורשי פסק הדין הקודם ואשר ביכולתן להשפיע על עצם החבות במזונות; או כאלו הפוגעות או עלולות לפגוע בגובה החיוב או לשורשו של סכום החיוב - תהוונה את השינוי כדי לבחון ולשקול מחדש את שיעור המזונות.

52. השינוי שחל בעקבות הלכת בית המשפט העליון בע"מ 919/15

הלכת [בע"מ 919/15](#) הובילה לרפורמה בחלוקת נטל החיוב במזונות בין שני הורים החולקים משמורת משותפת. בהתאם, נפסק כי במקרה של משמורת משותפת, יקבע החיוב במזונותיהם של קטינים בגילאי 6-15, על פי דיני הצדקה ויחול במידה שווה על שני ההורים, תוך שחלוקת הנטל ביניהם תיקבע על פי יכולותיהם הכלכליות ולכושר השתכרותם היחסי. הלכה זו, הקבילה למעשה את הדין החל בגילאים אלה לדין החל בגילאי 15-18. בית המשפט העליון, סיים את פסק הדין בצינו את הקביעות הבאות (עמ' 125 לפסק הדין):

"הוחלט פה אחד כאמור בחוות דעתו של השופט ע' פוגלמן:

בגילאי 6-15 חבים שני ההורים באופן שווה במזונות ילדיהם מדין צדקה, תוך שהחלוקה ביניהם תקבע על פי יכולותיהם הכלכליות היחסיות מכלל המקורות העומדים לרשותם, לרבות שכר עבודה, בנתון לחלוקת המשמורת הפיזית בפועל, בשים לב למכלול נסיבות המקרה. יישום עקרון זה במקרה הטיפוסי של משמורת פיזית משותפת, ייעשה ברוח העקרונות האמורים בפסקה 61 לחוות דעתה של השופטת ד' ברק-ארז, כברירת מחדל שניתן לסטות ממנה. בצד האמור, על בית המשפט לענייני משפחה להפעיל את שיקול דעתו בנסיבות כל מקרה ומקרה".

בסעיף 61 לחוות דעתה, סיכמה כבוד השופטת ד' ברק-ארז את העקרונות אשר אמורים לחול לשיטתה, בכל הנוגע לנשיאה בחוב מזונות לילדים בגילאי 6-15 המצויים במשמורת משותפת:

"במשמורת משותפת יישא כל הורה בעין בהוצאות הקיום השוטפות הנוגעות לילדים ולכן הוצאות אלה "יתקזזו" ללא צורך בהעברת תשלומים בין ההורים (לפי אחוז מסוים משיעור המזונות שעליו יורה בית המשפט לענייני משפחה, בהתאם לגילם של הילדים ולהערכתו את העלויות הכרוכות בהוצאות קיום שוטפות אלה מתוך כלל צורכיהם המגולמים במזונות). ייקבע מנגנון לריכוז הטיפול בהוצאות שאינן הוצאות קיום שוטפות, אלא "צרכים אחרים" (כגון ביגוד, ספרים, טיפול רפואי שאינו צפוי ועוד). ברגיל, יהיה זה מנגנון של הורה מרכז שיקבל לידיו תשלום של מחצית ההוצאות האלה מן ההורה האחר (במצב של השתכרות שווה). לצד זאת, ניתן לחשוב על פתרונות נוספים כמו חשבון בנק משותף של ההורים, הכול לפי שיקול דעתה של הערכאה הדיונית על-פי הנסיבות המשפחתיות. בהעדר קביעה אחרת, ההורה המרכז יהא זה אשר בית המשפט לענייני משפחה ימצא כי שימש עובר לגירושין כמטפל העיקרי בילדים.

ההורים ימשיכו לחלוק בהוצאות החריגות, בכפוף לכושר ההשתכרות שלהם ובהתאם למנגנון שייקבע על-ידי בית המשפט לענייני משפחה.

כל הורה יישא בעין בהוצאות המדור של הקטינים, בכפוף לכך שהערכאה הדיונית תקדים ותבחן המבקשת העול הכפול של נשיאה במדור המתאים לילדים אינו פוגע ביכולתם של ההורים לעמוד בתשלום המזונות שלהם נזקקים הילדים".

יצוין, כי הלכת [בע"מ 919/15](#) לא סויגה רק למקרים של משמורת פיזית משותפת ולהורים בעלי יכולת כלכלית שווה (פסקה 77 לפסק דינו של כבוד השופט ע' פוגלמן).

האם הלכת בע"מ 919/15 מהווה, כשלעצמה, "שינוי נסיבות מהותי" אשר די בו כדי להצדיק עיון מחודש בגובה דמי המזונות?

את הדיון בסוגיה זו יש לחלק לשניים.

ראשית - מהו הדין החל ביחס לפסקי דין אשר היו תלויים ועומדים בערכאות השיפוטיות במועד פרסום הלכת בע"מ 919/15?

53. הלכת [בע"מ 919/15](#) חלה באופן רטרואקטיבי על תיקים אשר היו תלויים ועומדים בערכאות השיפוטיות במועד פרסומה. קביעה זו, עוגנה בפסק דינו של בית המשפט המחוזי [בעמ"ש](#)

[\(ת"א\) 33549-04-16 פלוני נ' פלונית](#) (2.11.2017), אשר דן בערעור על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה בתיק מזונות מיום 8.3.2016. במסגרת פסק הדין, נקבע כי יש להשיב את התיק לבית המשפט קמא לצורך בחינה מחודשת של גובה המזונות על פי קריטריונים שנקבעו בהלכת [בע"מ 919/15](#).

54. מגמה זו, קיבלה ביטוי אף בפסק דינו של בית המשפט המחוזי בעניין [עמ"ש \(ת"א\) 14612-10-16](#) פ' ב' נ' א' ב' - קטינה (20.12.2017) (להלן - "[עמ"ש 14612-10-16](#)"), אשר דן בערעור על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה אשר ניתן ביום 10.7.2016. בפסק הדין, נקבע כי אכן ראוי להחיל את הלכת [בע"מ 919/15](#) באופן רטרואקטיבי על תיקים תלויים ועומדים בערכאות השיפוט. תיקים רבים בערכאות השונות, המתונו זמן רב לסיום ההתדיינות במסגרת אותה הלכה ועל כן - אך ראוי הוא כי יזכו ליהנות מפירותיה גם כן (פסקה 5 לפסק הדין). משכך, נקבע כי התיק יושב לבית המשפט קמא כדי שייבחן בשנית את הממצאים העובדתיים על בסיס הפרמטרים שנקבעו בהלכת [בע"מ 919/15](#) באופן הבא:

א. **צרכי הקטינים** - גובה הצרכים ביחס לחלוקת זמני השהות, לרבות מדור והוצאות מדור; צרכים שאינם תלויי שהות; וכן, הוצאות חריגות, בין אם הכרחיות ובין אם לאו.

ב. **יכולותיהם הכלכליות של ההורים** - מכלל המקורות העומדים לרשותם.

ג. **קביעת היחס בין יכולותיהם הכלכליות של ההורים** - נתון זה רלוונטי ביחס לצרכים חריגים וביחס לצרכים שאינם תלויים בזמני השהות.

ד. **חלוקת המשמורת בפועל** - נתון זה יילקח בחשבון בעת קביעת חלוקת הנטל בין ההורים, ביחס לצרכים תלויי השהות וליכולותיהם הכלכליות.

בכל הנוגע לפרמטרים שנקבעו במסגרת פסק הדין [בעמ"ש 14612-10-16](#), ציין כבוד השופט ש' שוחט את הדברים הבאים (פסקה 9 לפסק הדין):

"פרשנות זו, לפרמטרים שאמורים לשמש את הערכאה הדיונית בעבודתה, אינה מכוונת לדיני הצדקה כמשמעותם במשפט העברי; חיובו המוגבר של האב לפני האם במזונות בדיני צדקה; פטור מחיוב אם יש לקטין, הנצרך, משלו ועוד (ראו בהקשר זה פסק דינו של בית הדין הרבני האזורי בבאר שבע בתיק 147728 שניתן בסמוך לאחר פרסומו של [בע"מ 919/15](#)). פרשנות זו, מכוונת לטעמי, להוראת ס' 3 א לחוק [לתיקון דיני משפחה \(מזונות\)](#) תשכ"ט-1959 שעל יישומה עמד בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו [בע"מ 1098/87 פלוני נ' אלמוני](#); 31.8.08; הוצעה לגביה נוסחה [בעמ"ש \(חי'\) 42513-04-14](#) א' ש' נ' י' ש'; 4.1.15; ואשר הורחבה ויושמה [בעמ"ש \(ת"א\) 59072-02-15](#) ע' מ' ואח' נ' ע' ג'; 3.7.16 על ילדים בגילאים 15-18 שעל מזונותיהם חולש הדין העברי".

עוד נקבע, כי במסגרת שיקוליו, על בית המשפט לבחון את התא המשפחתי הספציפי הניצב לפניו, כדי להבטיח כי חלוקת הנטל תהא הולמת וראויה, בשים לב להכנסות הצדדים, חלוקת זמני השהות ומעל לכל - לטובת הקטינים. פסיקת המזונות, כך נקבע, תיעשה באמצעות איזון כולל של הכנסת המשפחה **מכלל המקורות השונים**, כאשר לעניין כושר ההשתכרות, יתחשב בית המשפט הן בגובה ההכנסה בפועל, הן בפרוטנציאל ההשתכרות העתידי **והן ברכוש הצדדים** (ראו גם: [בע"מ 5750/03 אוחנה נ' אוחנה](#), פסקה 5 (8.6.2005); [בע"מ 2433/04 צינובוי נ' צינובוי](#) (2.10.2005)).

55. לסיום נקודה זו, אזכיר את פסק דינו של בית המשפט המחוזי [בעמ"ש \(ת"א\) 44301-01-18](#) **פלוני נ' פלונית**, פסקה 15 (22.8.2019), בו נקבע גם כן, כי לנוכח השפעת הלכת [בע"מ 919/15](#) יש להחזיר את הדיון לערכאה הדיונית וזאת, כל עוד טרם ניתן פסק דן סופי בתיק ואף אם בעת מתן פסק הדין מושא הערעור, **טרם ניתנה ההלכה האמורה**.

נסכם ונאמר - כל עוד פסק הדין למזונות טרם הפך לחלוט - יש מקום להחיל את הלכת [בע"מ 919/15](#) באופן רטרואקטיבי.

שנית - מהו הדין החל ביחס לפסקי דין חלוט שניתן בטרם הלכת [בע"מ 919/15](#)?

56. עיון בפסקי הדין שניתנו לאחר [בע"מ 919/15](#) מעלה כי ככלל, לא ניתן לראות בהלכת [בע"מ 919/15](#) כשלעצמה, כנסיבה מספקת אשר בכוחה להצדיק לבדה את התערבותו של בית המשפט בתיקי מזונות אשר נדונו ונסתיימו עובר לפרסומה, קרי, עד ליום 19.7.2017. לשם הנוחות להלן סקירה תמציתית של פסקי הדין התומכים בגישה זו.

57. לפסיקה בענייני מזונות ומשמורת ייחודיות בעצם האפשרות להתדיינות מחדשת בהם. עקרון הסופיות שבהם הוא יחסי כך גם הדין גם לאחר [בע"מ 919/15](#). ראו פסק הדין של כבוד השופט א' שני [בתמ"ש \(ת"א\) 29329-07-16](#) ג' ואח' נ' ג', פסקאות 61-62 (9.11.2017) (להלן - ["תמ"ש - 29329-07-16"](#)).

58. מקום בו בעל דין המבקש להוכיח שינוי נסיבות מציג לפני בית המשפט "ראשית ראייה" אשר עשויה להצביע על שינוי מהותי, אל לו לבית המשפט לסגור בפניו את שעריו ויש לאפשר לו להוכיח את טענותיו.

59. הנה כי כן, ניתן לומר כי הלכת [בע"מ 919/15](#) חלה רטרואקטיבית על תיקים תלויים ועומדים אך לא על תיקים שנסתיימו בפסק דין חלוט. החידוש שהביא עמו [בע"מ 919/15](#), לא גרע מהצורך להוכיח "שינוי נסיבות מהותי" בעת הגשת תביעה נוספת לשינוי גובה המזונות. שעה שבכל הנוגע לענייני קטינים דלתו של בית המשפט פתוחה בכל עת לשינוי, נקבע כי הרף הראייתי אותו נדרש יהיה להציג לצורך הצדקת התערבותו של בית המשפט הוא רף ראייתי מסוג "דבר מה נוסף". (ראו: כבוד השופטת ת' פורר סנונית בתלה"מ [\(ת"א\) 38034-09-17 פלוני נ' פלונית](#) (11.3.2018)).

60. כבוד השופט נ' סילמן, התייחס בתלה"מ (קר') [18283-10-17](#) פלוני נ' אלמונית (1.8.2018) לעיקרון היציבות, לחשש מפני הצפת המערכת ואת חשיבותו של עיקרון סופיות הדיון - אל מול שיקולי צדק ולמול הצורך למנוע הפליה בין אבות שונים. לשיטתו, יש לנקוט ב"שביל זהב", לפיו לצד הצורך להוכיח שינוי נסיבות מהותי **יופחת הרף הראייתי** אותו ידרשו בתי המשפט לשם הוכחתו. במקרים בהם חלוקת זמני השהות בין ההורים מתבצעת באופן שוויוני, אזי, **שינוי הנסיבות אותו יידרש האב להוכיח יהא קל באופן משמעותי** - וזאת לנוכח הטעמים שלהלן:

א. **טובת הקטינים** - מקום בו המדובר בזמני שהות שוויוניים או קרובים לכך, אך ראוי הוא כי הנטל יושת על שני ההורים על פי יכולותיהם הכלכליות.

ב. **תחושת הצדק** - הלכת [בע"מ 919/15](#) שינתה את נקודת האיזון של "תחושת הצדק" ולכן יש להגביר את התערבותו של בית המשפט באמצעות הקלה בדרישת שינוי הנסיבות.

ג. **שוויון מהותי** - יש להקפיד לא רק על שמירתו של צדק קונקרטי בין הצדדים - אלא על צדק בין אבות בכלל - שעה שקשה להלום מציאות שבה אבות מדור א' יופלו ואילו אבות מדור ב' יזכו לשוויון.

ד. **הגשת התביעה בתום לב** - בטרם התערבותו של בית המשפט בפסק דין למזונות, עליו לבחון האם אכן מתבצעת חלוקת זמנים שוויונית או שמא המדובר במניפולציה ובמצג שווא לצורך הפחתת שיעור המזונות. רק מקום בו יוכח שינוי מהותי כאמור, יהא מקום לשקול בחינה מחדשת וזאת - באמצעות הרמת נטל קל יותר מזה אותו דרשה הפסיקה בעבר.

"שביל הזהב" אם כן, מחייב להותיר את דרישת שינוי הנסיבות על כנה אולם מאפשר את הורדת הרף הראייתי הנדרש לצורך הוכחת השינוי הנטען.

61. במהלך חודש יולי 2019 פורסמה הנחיית היועץ המשפטי לממשלה, לפיה הלכת [בע"מ 919/15](#) איננה מהווה כשלעצמה שינוי נסיבות כנסיבה יחידה בכל הנוגע לתיקי מזונות חלוטים, וכי המבחנים שחלו בעבר אשר לשינוי המזונות ימשיכו לחול כפי שנהוג היה עד כה. והנה יש בכך כדי לסתום את הגולל ביחס לפולמוס זה. עם זאת, במקרה דנן ישנן עוד מספר נסיבות המצריכות בדיקה מלבד [בע"מ 919/15](#).

מה בין פסק דין למזונות לאחר הליך הוכחות לבין הסכם למזונות שאושר וקיבל תוקף של פסק דין?

62. כבוד השופט ע' אליאס, פסק ב**תמ"ש (פ"ת) 4542-03-16** א. נ' ב. (1.7.2018), כי הלכת [בע"מ 919/15](#) עשויה כשלעצמה, להוות שינוי נסיבות מהותי אשר יהא בו כדי להצדיק עיון מחדש בפסיקת מזונות קודמת ואין נפקא מינה לעניין זה אם מדובר היה בפסק דין למזונות או בהסכם שאושר בבית המשפט וקיבל תוקף של פסק דין. לשיטתו, השינוי שהגיע לעולם בעקבות הלכת [בע"מ 919/15](#), מהווה שינוי נסיבות מהותי דיו אשר יצדיק דיון מחדש בגובה המזונות.

63. ואולם, קביעתו של כבוד השופט ע' אליאס **לא אומצה** על ידי יתר הערכאות הדיוניות אשר רובן ככולן גרסו כי אכן - ראוי להחיל את הלכת **בע"מ 919/15** באופן רטרואקטיבי על תיקים תלויים ועומדים אולם זאת - רק ביחס לתיקי מזונות אשר התנהלו ונסתיימו בפסק דין **ולא ביחס לתובענות לשינוי מזונות שנקבעו ואושרו בהסכם אשר שיקף את מכלול הסכמות הצדדים וקיבל תוקף של פסק דין** (כבוד השופט פ' גורודצקי בפסק דינו בעניין **תמ"ש (י-ם) 51305-01-16** נ.ש נ' ח.ש (4.2.2018) ובעניין תלה"מ **(י-ם) 13751-02-17** ל.כ.נ' מ.ב.ה (11.2.2018)).

64. ברוח דומה פסקה כבוד השופטת א' גולן-תבורי בעניין **תמ"ש (פ"ת) 61453-06-13** פלוני נ' פלונית, פסקאות 86-87 (19.12.2017):

"[...]במקרה דנן אין המדובר בתביעה חדשה למזונות, אלא בעתירה לשינוי הסכום לאחר שהוחלט ונקבע בהסכם ששיקף את מכלול הסכמות הצדדים וקיבל תוקף של פסק דין. בנסיבות כאן עלה בבירור כי מארג ההסכמות בהסכם, ובהתאם הוויתורים שעשה כל אחד מהצדדים, היה שזור וקשור ולא מנותק זה מזה. על כן בנסיבות הצדדים כאן, מפאת עקרון היציבות והוודאות במשפט, כמו גם הסתמכות הצדדים בהסכם, אין די בכך כדי לשנות מסכומי מזונות שהוסכמו בין הצדדים עצמם בעבר בהסכם וקיבלו תוקף של פסק דין - ועדיין יש להוכיח שינוי נסיבות מהותי".

כבוד השופט א' שני, פסק **בתמ"ש (ת"א) 29329-07-16** מ.ג' נ' א.ג', פסקה 59 (9.11.2017) כי הן ביחס לפסק דין שניתן על ידי בית המשפט בסיומו של הליך משפטי והן ביחס לפסק דין שאישר הסכם מזונות - לא תהא הלכת **בע"מ 919/15** כשלעצמה עילה לטענה בדבר שינוי נסיבות או עילה להגשת "תביעה עצמאית".

65. חשוב לציין, כי גם בהליך שנדון לפני כבוד השופט נ' סילמן בפסק דינו בעניין תלה"מ **(קרי) 18283-10-17** פלוני נ' אלמונית (1.8.2018) (לעיל) לא ניתנה התייחסות מפורשת בפסק הדין לעניין הנפקות של קביעת המזונות במסגרת הסכם ולעניין שינוי הנסיבות אותו נדרש יהיה להוכיח בנסיבות אלה.

66. זווית ראייה נוספת, עלתה בפסק דינו של כבוד השופט ש' בר יוסף בעניין תלה"מ **(ת"א) 19775-08-17** ב.ש.נ' ש.י.ש (8.5.2018), בו נקבע כי צידוק להתערבות ביחסים חוזיים, אף אלו הנוגעים למזונות קטינים, צריך להימצא בד' אמות דיני החוזים. טבעם המתמשך של הסכמי מזונות, איננו מצדיק את פריצת השיח החוזי, שעה שדיני החוזים כוללים דינים המותאמים בדיוק לחוזים מסוג זה. ככלל, יש לשאול שתי שאלות שנועדו להתחקות אחר אומד דעת הצדדים (פסקאות 9-10 לפסק הדין):

"האחת, האם אירע שינוי בנוגע לנסיבה שמעצם טיבה קשורה לאמות המידה המקובלות לפסיקת מזונות **(בע"מ 3984/15)**? האחרת, האם בעיני המתקשר הסביר היה על התובע/ת לצפות, בעת כריתת החוזה, את השינוי האמור? השאלה השנייה, מתכתבת עם מבחן חלוקת הסיכונים, המשמש

לאבחנה בין טעות [...] , העשויה להצדיק התערבות ביחסים החוזיים, לבין טעות בכדאיות החוזה [...] , שאיננה מצדיקה התערבות כזו (דנ"א 2568/97 כנען נ' ממשלת ארצות הברית, פ"ד נו (2) 632, 667). כאשר התשובה לשתי השאלות דלעיל הינה בחיוב, אין מנוס מהמסקנה שהחוזה אינו מחייב את הצדדים בנוגע לנסיבות לגביהן לא התקיים מפגש רצונות, ולכן בלתי צודק להשאירו על כנו (ע"א 442/83 קס נ' קס, פ"ד לח (1) 767, 771)." .

החוזה שנחתם מחייב את שני הצדדים באותה המידה ומשעה שכך, ההתערבות ביחסים החוזיים תהא אפשרית רק על בסיס העילות המנויות בדיני החוזים ולא מלבר להם. בכל הנוגע להלכת בע"מ 919/15, נקבע כי שעה שההלכה פורסמה עוד במועד ניהול ההליך המשפטי, יש לראות בשינוי שחל בעקבותיה - כשינוי אותו צריך היה האב להביא במסגרת שיקוליו במועד החתימה על ההסכם. על פסק דין זה הוגש ערעור עמ"ש (ת"א) 54977-06-18 ב.י.ש. נ' ש.י. שנדחה. (10.2.2019)

67. ביני לביני, פורסם פסק דינו של סגן הנשיא, כבוד השופט א' זגורי בעניין תלה"מ (נצ'י) 10726-05-18 א.ק.נ' ע.ק (6.9.2018) (להלן - "תלה"מ 10726-05-18"). בכל הנוגע לשינוי שיעור מזונות אשר נקבעו בהסכם שאושר בבית המשפט צוינו הקביעות הבאות (פסקה 35 לפסק הדין):

"מבחין אני בין חיוב פסוק במזונות שמקורו בפסק דין שניתן לפני הלכת 919/15 לבין חיוב במזונות שמקורו בהסכם גירושין ו/או יחסי ממון כולל שנכרת לפני הלכת 919/15 (ולא כל שכן לאחריה). ביחס למקרה הראשון, אני תמים דעים עם גישתו של כב' השופט עובד אליאס, כי הלכת 919/15 חלה למפרע והיא לבדה מהווה שינוי נסיבות מהותי. בהקשר זה שיקולי הצדק והשוויון גוברים לטעמי גם על שיקולים מערכתיים כגון חשש מפני הצפת בתי המשפט בתביעות להפחתת וביטול מזונות. [...] עם זאת, ביחס למקרה מהסוג השני (מזונות שנקבעו בהסכם גירושין/ממון כולל), חלוק אני על חברי וסבור שאין לראות בהלכת 919/15 לכשעצמה משום "שינוי נסיבות" ואף אין להחיל את הלכת 919/15 למפרע. במקרים שכאלה, יש לדחות שיקול השוויון, הצדק וההחלה למפרע של ההלכה בשל משקלם של אינטרס ההסתמכות, העובדה שמדובר בדרך כלל בחיובים שלובים ובשל הנזקים שעלולים להיגרם לצד האחר ולילדים כתוצאה מההתדיינות".

68. ביחס למזונות שאושרו בהסכם אשר קיבל תוקף של פסק דין, יש להוכיח "שינוי נסיבות מהותי", כמשמעותו בפסיקה, כדי להביא להפחתה בשיעור המזונות. בכל הנוגע לרף הראייתי לצורך הוכחת שינוי הנסיבות הנטען, ייתכן שברוח הגישה שנקטה בפסק דינו של כבוד השופט נ' סילמן (לעיל), יופחת הרף הנדרש. וכלשונו של כבוד השופט נ' סילמן בפסקה 48 לפסק דינו - "מקום בו נקבע כי חלו שינויי נסיבות, נפתח הפתח להתערבות בגובה המזונות; משנפתח הפתח (פתחו לי

פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של היכל), ניתן להחיל העקרונות והחישובים כאמור **בע"מ 919/15**.

69. לצד שינוי הנסיבות המהותי, על בית המשפט לבחון תנאי מקדמי נוסף והוא - כי התביעה הוגשה **בתום לב** ולא מתוך רצון להשתמט מתשלום המזונות גרידא. בפסק דינו בעניין תלה"מ **10726-05-18** ציין כבוד השופט א' זגורי, כי הוא "רואה בקביעת דרישת תם הלב משום מנגנון ויסות ומכשיר הכרחי בידי בתי המשפט לענייני משפחה כדי להגן על טובתם של הילדים ולמנוע ניצול לרעה של הלכת 919/15". להשקפתו - "במקרים בהם דמי המזונות נקבעו כהתחייבות חוזית בהסכם גירושין/ממון כולל, נדרשת בחינה זהירה במיוחד של תביעות חדשות לביטול או הפחתת מזונות וזאת מכוח עיקרון תם הלב ומניעת שימוש לרעה בהליכי משפט" (פסקאות 35.1-35.2. לפסק הדין).

70. ביום 17.9.2018 פורסם פסק דינו של כבוד השופט צ' ויצמן בעניין **עמ"ש (מרכז) -10-62263** **17 ע.ל. נ' ס.ק.** (17.9.2018) (להלן - "**עמ"ש 17-10-62263**"). לנכוח הקביעות בפסק הדין, ניתן לראות **ריכוך** של הנסיבות הנדרשות לשם התערבות בשיעור המזונות. הערעור דן בסוגיית התערבותו של בית המשפט בהפחתת דמי מזונות שנקבעו בהסכם גירושין וקיבלו תוקף של פסק דין, בטרם פורסמה הלכת **בע"מ 919/15** מטעמים של שינוי נסיבות. בפסק הדין, נקבע כי כאשר עסקינן בתביעה להפחתת מזונות שראשיתה שמקורה במסגרת הסכם גירושין כולל, מטעמים של שינוי נסיבות, לא תשמש הלכת 919/15 כעילה יחידה לשינוי הנסיבות אלא אך ורק אם יוכח שינוי נסיבות עובדתי אשר בית המשפט יסבור, כי יש בו להצדיק את שינוי שיעור המזונות. במקרה כזה בית המשפט יוסיף ויבחן לצורך אומדנם גם את השפעת הלכת 919/15 על שיעור המזונות. בחינת שינוי הנסיבות העובדתי תעשה, מחד גיסא, באופן קפדני פחות, כזה המאפשר עיון מחדש והתערבות בשיעור המזונות גם בשינויים עובדתיים המהותיים פחות מאלו שנדרשו עד כה, לצורך הוכחת שינוי נסיבות המצדיק התערבות בסכום מזונות מוסכם. מאידך גיסא, הבחינה תעשה תוך הקפדה על דרישת תום ליבו של המבקש. בשל חשיבות הדברים אביא את עיקרי הדברים כפי שנכתבו במסגרת פסקה 33 לפסק הדין:

"[...] דרך הביניים אשר ראוי יהיה להלך בה בנסיבות אלו בהן נקבעו המזונות בהסכמה בין הצדדים במסגרתו של הסכם גירושין כולל, היא כי לצורך שינוי המזונות המוסכמים יהא צורך להוכיח ראשית דבר שינוי נסיבות עובדתי, אך ורק אם יוכח שינוי שכזה שומה יהא על בית המשפט להעריך ולשקול את מצב הדברים לאור המצב המשפטי הקיים כיום, היינו לרבות השפעתה של הלכת 919/15 [...] על שיעור המזונות אותו ראוי לקבוע. זאת ועוד - כאמור לעיל, אנו סבורים, כי נוכח השינוי העצום שהביאה בכנפיה הלכת 919/15 [...] יהא ראוי כי בית המשפט יבחן את סוגיית שינוי הנסיבות העובדתי בעין מקילה יותר ופחות קפדנית מזו שנהוג היה עד כה ע"פ פסיקת בתי המשפט בעניין פייגה ובעניין גלעדי הנ"ל. בדרך המוצעת נמנע מפתיחת השער לכלל המתדיינים אשר הגיעו להסכמות כוללות ולהסכם גירושין מספק מבחינתם ונייחד את הדיון באלו אשר מצבם אכן השתנה לרעה באופן ממשי ושינוי ההלכה, לצד שינוי הנסיבות העובדתי בעניינם, יכול להיות רלבנטי עבורם.

בקביעת איזון זה הבאנו בחשבון, כי הסכם גירושין הינו חוזה מסוג מיוחד, רגיש שברגישים, הן מכיוון שנכרת בנסיבות מיוחדות של פרידת הצדדים זה מזו, והן נוכח היותו חוזה ארוך שנים אשר אמור לכסות מצב דברים דינמי ומשתנה, הכולל פרמטרים רבים של אי וודאות לעניין צורכי הילדים, משאבי ההורים ושינויי נסיבות שונים כאלה ואחרים. דואליות זו של הסכם מחייב מחד לצד תוכנו הדינמי מאידך, מחייבת לטעמנו יישום מאוזן גם בשאלה שעל הפרק בעניין תחולת הלכת 919/15 [...]. אנו סבורים, כי גישה זו עולה בקנה אחד הן עם דיני החוזים הכלליים והן עם דיני המשפחה והמטרה הכללית של טובת הקטינים הדורשת בין היתר מתן מענה הולם ומאוזן ליכולות ההורים הגרושים".

71. לנוכח חשיבות הדברים, להלן עיקרי הדברים כפי שנפסקו בפסקה 35 לפסק הדין:

"אם נבוא לסכם הדברים – כאשר עסקינן בתביעה להפחתת מזונות שהוסכמו במסגרת הסכם גירושין כולל, מטעמים של שינוי נסיבות, לא תשמש הלכת 919/15 כעילה יחידה לשינוי הנסיבות אלא אך ורק באם יוכח ראשית דבר, שינוי נסיבות עובדתי אשר בית המשפט יסבור כי יש בו להצדיק את שינוי שיעור המזונות הוא יוסיף ויבחן לצורך אומדנם גם את השפעת הלכת 919/15 על שיעור המזונות. בחינת שינוי הנסיבות העובדתי תעשה, מחד, באופן קפדני פחות, ומאידך, תוך הקפדה על דרישת תום ליבו של המבקש."

72. על פסק דינו של כבוד השופט צ' ויצמן בעניין עמ"ש 62263-10-17 הוגש ערעור לבית המשפט העליון (בע"מ 7670/18) אשר עודנו מתנהל בימים אלה וטרם ניתן פסק דין.

73. מגמה זו קיבלה ביטוי אף בפסק דינה של כבוד סגנית הנשיא, השופטת ר' מקייס בעניין תלה"מ (ראשל"צ) [50414-01-18 פלוני נ' פלונית](#) (5.12.2019), אשר דן בתביעה לביטול מזונות קטינים, תאומים כבני 10, בהם חויב האב במסגרת הסכם גירושין שאושר בבית המשפט בשנת 2012. האב טען לשינוי נסיבות שעניינו קביעת אחריות הורית משותפת והרחבת זמני השהות וכן בשל העובדה ששני הצדדים נישאו מחדש ומקיימים משק בית משותף עם בני זוגם. על כן, ולנוכח השינוי שחל בעקבות הלכת [בע"מ 919/15](#) עתר האב להורות על ביטול חיובו במזונות ילדיו. בפסק הדין, הורה בית המשפט על הפחתה בשיעור המזונות אותו נדרש האב לשלם על פי הסכם הגירושין וזאת, משעה שעמד בנטל הראייתי המופחת והוכיח כי חל שינוי נסיבות עובדתי הסולל דרך ליישום העקרונות והקריטריונים שנקבעו בהלכת [בע"מ 919/15](#).

מן הכלל אל הפרט

74. פתיחת שערי בית המשפט - במסגרת סעיף 20 לסיכומיה, דנה האם בסוגית "שינוי הנסיבות" וציינה כי על פי הפסיקה, יש לפרש מונח זה באופן דווקני כדי שלא להפר את האיזון בין סופיות הדיון לבין מצבי החיים המשתנים. ואולם, האם לא התייחסה לפסק דינו של כבוד השופט צ' ויצמן בעניין [עמ"ש \(מרכז\) 62263-10-17 ע.ל. נ' ס.ק.](#) (17.9.2018) בו נקבע כי נוכח השינוי העצום שהביאה הלכת [בע"מ 919/15](#) - ראוי כי בית המשפט יבחן את סוגיית שינוי הנסיבות בעין מקילה יותר ופחות קפדנית מזו שנהוג היה עד כה על פי פסיקת בתי המשפט. בדרך זו, ניתן יהיה למנוע את פתיחת שערי בית המשפט בפני כלל המתדיינים ולהתמקד בבעלי הדין שמצבם אכן השתנה לרעה באופן ממשי.

75. עוד בסיכומיה, התייחסה האם לנטל ההוכחה המוגבר הנדרש מבעל דין המבקש לבטל או לשנות הסכם שאושר בבית המשפט (סעיפים 16-17). לא מצאתי כל קשר בין פסקי הדין אליהם הפנתה האם לבין ההליך המונח לפתחי כעת, כפי שיובהר להלן. ראשית, הפנתה האם לפסק הדין בעניין [ע"א 5914/03 אפרים שוחט נ' "כלל" חברה לביטוח](#) (1.5.2005) אשר דן בתביעה בתחום הביטוח. הצדדים הגיעו לכדי הסכם פשרה במסגרתו נקבע כי התובענה תידחה ללא צו להוצאות. הוגש ערעור לבית המשפט המחוזי בבקשה לבטל את פסק הדין בטענה לפיה נפל פגם בהסכם אליו הגיעו הצדדים. הערעור נדחה. הערעור לבית המשפט העליון נדחה אף הוא - תוך שנקבע כי יש לייחס משקל ניכר לסופיותם של הסכמי פשרה שקיבלו תוקף של פסק דין במטרה להבטיח את ציפיותיהם הסבירות של הצדדים. ביטולו של הסכם כאמור, ייעשה אך בהתקיים טעמים משכנעים וכבדי משקל.

במקרה בו עסקינן - אין המדובר בהסכם פשרה שאושר במסגרת הליך אזרחי רגיל, אלא בהסכם שאושר בבית המשפט לענייני משפחה. בניגוד להליך אזרחי רגיל, מתמקד הסכסוך המשפחתי בצדדים המקיימים מערכות יחסים נמשכות. נוכח האמור - אין משמעות המונח "סופיות דיון" בהליך אזרחי רגיל, זהה למשמעותו במסגרת סכסוך מתחום דיני המשפחה וזאת, מקל וחומר בנוגע לפסיקת מזונות אשר דה פקטו איננה מהווה מעשה בית דין.

76. פסק דין נוסף אליו הפנתה האם היה [ע"א 4/80 חנה מונק נ' אוסקר מונק](#), לו (3) 421 (29.6.1982) בו נדונה השאלה האם הסכם גירושין, שנערך בין בני זוג, ואשר האישה ביקשה לאשרו בבית המשפט לאחר שהצדדים החליטו לעשות ניסיון לשלום בית, ניתן לאישור - חרף התנגדותו של הבעל. לא מצאתי כל קשר בין פסק הדין שצורף לבין דיונינו אנו.

77. בסעיף 17 לסיכומיה, הפנתה האם לפסק הדין בעניין [ע"א 11750/05 יעל שמר נ' בנק הפועלים בע"מ](#) (15.11.2007), אשר דן בערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בו נדחתה תביעה לביטול הסכם פשרה שנחתם בין הצדדים וקיבל תוקף של פסק דין בשנת 1998. בית המשפט העליון קבע כי אף שניתן לבטל הסכם פשרה שקיבל תוקף של פסק דין מקום בו נפל פגם בכריתתו, עדיין, שומה על בית המשפט לנהוג משנה זהירות ולהשתכנע בקיומם של טעמים כבדי משקל להצדקת הביטול. אף לפסק דין זה, חוששני כי אין כל תרומה לנושא הנדון לפניי כעת. בפרט לנוכח ריבוי פסקי הדין הקיימים במשפחה אשר דנו בסוגיה. למעלה מן הצורך אציין, כי אין לי אלא להתרשם מהיקף ידיעותיו המשפטיות הרחב של ב"כ האם, הגולשים מעבר לדיני המשפחה, לזירות משפטיות נוספות, למחוזות וקרים נרחבים. אך חוששני כי אין בכך די. לא במקרה שלפניי.

78. כפי שצוין לעיל, אין עסקינן בהסכם פשרה אשר נחתם בין שני צדדים להליך אזרחי - אלא בהסכם כולל הקשור בנימי נפשו לעולם דיני המשפחה, עליו חתמו הצדדים לפני כעשר שנים. כמו כן, האב כלל לא טען כי נפלו פגמים בהליך החתימה על ההסכם בגינם ראוי להביא לביטולו. כל שטען האב, הוא לקיומו של שינוי נסיבות מהותי המצדיק התערבותו של בית המשפט בגובה המזונות, חרף העובדה שנקבעו בהסכם.

79. אסכם ואומר - משעה שעסקינן בהסכם שאושר וקיבל תוקף של פסק דין בטרם הלכת [בע"מ 919/15](#) - על בית המשפט לצעוד על "דרך הביניים" ולפיה אך מקום בו יוכח שינוי נסיבות עובדתי, יידרש בית המשפט לבחינת שיעור המזונות ובכלל זה יבחן את השלכותיה של הלכת [בע"מ 919/15](#) על גובה המזונות. הבחינה תיעשה באופן קפדני פחות ותאפשר עיון מחדש, גם בהתקיים שינויים פחות מהותיים מאלו שנדרשו עד כה ותוך הקפדה על דרישת תום הלב, בהתאם למתווה שפסק כבוד השופט צ' ויצמן [בע"מ ש 62263-10-17](#). משכך, נעבור ונבחן דרישות אילו על המקרה שלפניי.

האם תביעת האב להפחתת מזונות הוגשה בחוסר תום לב?

80. לטענת האם, האב הגיש תביעתו בדיעבד, לאחר שעשה דין לעצמו והפחית באופן חד צדדי את סכום המזונות עבור הבנות. אופן התנהלות זה - די בו כדי להוכיח את חוסר תום ליבו של האב בהגשת תביעתו להפחתת המזונות ולהצדיק את פסילתה על הסף.

81. זה מכבר נקבע בפסיקה כי סילוקה של תביעה על הסף ייעשה אך ורק מקום בו שוכנע בית המשפט - כי אף לו היה מתקיים דיון לגופה של תובענה - הוא היה מגיע בסופו של דבר לאותה ההכרעה, קרי, לדחיית התביעה ([ע"א 716/75 ג' בר-אור נ' ד' בר-אור](#), ל(2) 253, 255 (1976)). לאחר

בחינת הראיות והעדויות בתיק, לא מצאתי כלל כי תביעתו של האב הוגשה בחוסר תום לב, וודאי לא כזה המצדיק את פסילתה על הסף - כפי שיפורט להלן.

82. האב טען כי לאורך השנים, פעל ללא ליאות והשקיע כל מאמץ לשם עמידה בהתחייבויותיו כפי שנקבעו בהסכם חרף היותו במהלך כל השנים בהפסדים כספיים. אפנה בהקשר זה, לעדותו של האב מתוך הדיון עמ' 11 שו' 30-34, עמ' 12 שו' 1-12 וכן עמ' 25 שו' 18-28:

"ככה, היה לי חסכונות שחסכתי שהיו לי מלפני שעוד הכרתי את הגברת. עבדתי עד שהכרתי, עד שהכרתי את הנתבעת, היה לי עסק שעבד כבר, אם הכרתי אותה ב-2000, עבד כבר ב-12 שנה. הרווחתי בו הרבה כסף. היה לי חסכונות, היה לי חסכונות אישיים שהיו לי, מהכספים האלו, גם, גם כשחנתמתי על החוזה, אז ידעתי שעד שאני, עד שאני, בניתי על זה שיהיה לי תעסוקה חדשה ותקופת הביניים עד שאני אמצא תעסוקה, היה לי, היה לי את החסכונות. החסכונות התכלו, לקחתי הלוואות, התחלתי לקחת הלוואות, מימנתי את זה בהלוואות, כל עוד יכולתי, שילמתי, רציתי לעמוד לפי ההסכם ושילמתי כל גרוש. וטראה גברתי שעד 2017, שפניתי בפעם הראשונה ליחידת הסיוע, לא היה לי חוב של שקל אחד בהוצאה לפועל. הכל שולם, הכל שולם. ב-2017 לא יכולתי יותר. לא נתנו לי יותר לקחת הלוואות, לא היה לי כסף".

83. האב טען כי מעולם לא הפחית על דעת עצמו את דמי המזונות ואף לא הגיש בקשה להפחתת מזונות כי היו לו חסכונות מהם שילם את דמי המזונות, זאת עד שנת 2017 שכבר הגיע למצב שנתר חסר כל (ראו עמ' 23 לפרוטוקול הדיון שו' 30-34 וכן עמ' 24 שו' 1-7). לאורך השנים העביר את התשלומים באופן עקבי ומסודר, פעל בגילוי לב ובשקיפות מלאה בכל הנוגע למצבו הכלכלי וגובה הכנסותיו. בסיכומיו, ציין האב כי עוד בחודש יולי 2017 פתח בהליך ליישוב סכסוך (י"ס 33825-07-17). **במהלך הפגישה ביחידת הסיוע, הסכימה האם כי מעתה ישלם האב את דמי המזונות בתשלומים וכפי יכולתו (סעיף 56 לתצהיר עדותו הראשית של האב; סעיף 58 לסיכומים מטעם האב).**

84. **האם הצדדים אכן הגיעו להסכמות אלה? עיון בתיק יישוב הסכסוך לא העלה כל ממצא אשר יהא בו כדי לתמוך בטענה זו. לצד האמור, האם לא ביצעה כל ניסיון כדי לסתור עובדה זו. כך למשל, במהלך דיון ההוכחות בחר ב"כ האם שלא לחקור את האב בנושא. כך גם במסגרת הסיכומים מטעמה - בחרה האם שלא להתייחס לטענה זו כלל. משעה שכך, ובשים לב לסירובה של האם להיחקר ולחוסר יכולתו של בית המשפט להתרשם ממנה באופן בלתי אמצעי, מצאתי לקבל את טענת האב ולפיה הצדדים אכן הסכימו בחודש יולי, שנת 2017 כי מעתה ואילך, ישלם האב את דמי המזונות בתשלומים וכפי יכולתו. כאמור, יש נפקות על אי מתן עדות והאפשרות להיחקר. אציין, כי עדותו של האב במהלך הדיון נמצאה אמינה בעיניי.**

85. בסיכומיה, הפנתה האם למספר פסקי דין המהווים לשיטתה, חיזוק לטענה בדבר חוסר תום ליבו של האב. להלן התייחסותי הקצרה לפסקי הדין החופפת ברובה לעמדת האב כפי שהובאה בסעיף 16 לסיכומי התשובה מטעמו.

85.1. פסק הדין בעניין [בר"ע 305/80 שילה נ' רצקובסקי](#), לה (3) 449 (1981). המדובר היה בתביעה נזיקית אותה הגישו קטין והוריו, תושבי ירושלים, כנגד נהג הרכב הפוגע וחברת הביטוח. במסגרת ההליך, הוגשה על ידם חוות דעת מומחה בתחום הפסיכיאטריה של הילד. המשיבים דרשו שהקטין ייבדק אצל רופא מטעמם בעיר תל אביב. המבקשים סירבו. בית המשפט המחוזי קבע כי הסירוב ניתן "ללא הצדק סביר" ומשכך, לא ייזקק לחוות הדעת הרפואית מטעם המבקשים. על החלטה זו הוגשה בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון - אשר נדונה כערעור.

בפסק הדין בערעור, נקבע כי מקום בו נתן תובע טעם סביר אשר לסירובו להיבדק על ידי רופא מסוים מטעם הנתבע, אין להפעיל את הסנקציה הקבועה [בתקנה 179\(ב\)](#) לתקנות סדר [הדין האזרחי](#), תשכ"ג-1963, אלא אם יש בסירוב להיבדק משום חשש לפגיעה בהכרעה צודקת במשפט. כבוד השופט א' ברק, הוסיף כי על בעל דין להפעיל שיקול דעת בטרם העלאת דרישה נגדית להמצאת חוות דעת ולהיבדק על ידי מומחה מטעמו ולפעול "בדרך מקובלת ובתום לב" ובהתחשבות, כפי שבעל דין בעל מטען הגינות סביר היה נוהג בנסיבות העניין. את קביעתו, ביסס כבוד השופט א' ברק על [סעיפים 139-61\(ב\)](#) לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973. על אף שפסק הדין אכן מאזכר את חובת תום הלב, לא מצאתי כי הוא בעל רלוונטיות כלשהי לתובענה שלפניי, למעט הקביעה שיש לנהוג בדרך מקובלת ובתום לב.

85.2. פסק הדין בעניין תלה"מ [מ \(ראשל"צ\) 8390-10-17 פלוני נ' פלונית](#) (1.4.2018). נמחקה על הסף תביעתו של אב להפחתת מזונות שנקבעו בהסכם גירושין שאושר בבית המשפט כ-10 חודשים קודם לכן. החלטת בית המשפט נסמכה על מספר גורמים, ביניהם התנהלות האב אשר התאפיינה בחוסר תום לב מובהק; העובדה שהחל להפר ברגל גסה את הסכם הגירושין בחלוף חודשים ספורים מרגע כריתתו; העובדה שהפסיק מיוזמתו את תשלומי המזונות ובה בעת פתח בהליכים משפטיים לצורך ביטולם באופן חוקי. האב היה מודע לכך שברגע בו יחדל להעביר את דמי המזונות, תידחק האם למצוקה נוראית ולא תוכל עוד לעמוד בהוצאות הכרוכות בגידול הקטינים אשר היו אותה העת מקטני קטינים.

גם כאן, לא מצאתי כי פסק הדין מהווה חיזוק כלשהו לטענות האם. פרט לסיפור המסגרת לא מצאתי כל דמיון בעובדות או בנסיבות המתוארות. פסק הדין עסק בקטינים מתחת לגיל 6 בעוד שלפניי המדובר בשתי נערות מתבגרות. בפסק הדין חלפה פחות משנה ממועד מתן פסק הדין בעוד כאן, חלפו מעל ל-10 שנים. השוני בלט אף בכל הנוגע לניסיונות קודמים שבוצעו כדי להגיע להסכמות וכמובן - בנוגע ליכולתם הכלכלית של הצדדים.

86. לא ניתן לסיים את הדיון בסוגית תום הלב מבלי להתייחס לאופן התנהלותה של האם במסגרת ההליך. מהו המשקל אותו יש ליתן לסירובה של האם להיחקר בחקירה נגדית? האם סירוב זה הופך חמור יותר, נוכח השלב בו ניתן? - קרי - רק בתום חקירתו הארוכה של האב? סבורני כי התנהלותה של האם אכן צריכה להישקל שכן במעשיה, מנעה מבית המשפט לראות את התמונה העובדתית המלאה במחלוקת הניצבת לפניו (ראו גם: סעיף 5 לסיכומי האב). האב לא זכה להזדמנות לאמת את האם עם הטענה לשינוי נסיבות עובדתי בהכנסותיו אשר חל לטענתו, למן מועד אישורו של ההסכם; ואף נשללה ממנו הזכות להציג ראיות הזמה לשם הטלת דופי באמינותה של האם והוכחת האופן בו פעלה להסתרת הנתונים העובדתיים מעיניו של בית המשפט.

בנסיבות בהן טענה האם לחוסר תום לב מצד האב בגינו נדרש בית המשפט למחוק תביעתו על הסף - סבורני כי על האם ליטול קורה מבין עיניה שכן פעולותיה שלה ביטאו מעין הסתרה והעדר רצון אמתי ללבן את הסוגיות העומדות במחלוקת. האופן בו בחרה האם להתנהל במסגרת ההליך לא נותר נקי מספקות. סירובה של האם להיחקר על תצהירה במהלך דיון ההוכחות, לא רק שהיה תמוה אלא אף העיב על כל יכולת לאמת את טענותיה שלה עצמה. הנה כי כן, לא מצאתי, כי תביעתו של האב הוגשה בחוסר תום לב. משכך נעבור עתה ונבחן את הדרישה לשינוי נסיבות מהותי.

האם הוכח "שינוי נסיבות מהותי"?

87. האב תמך את "שינוי הנסיבות" שחל ממועד מתן פסק הדין בשנת 2009 ועד למועד הגשת התובענה על ארבעה אדנים מרכזיים:

- א. גידול ניכר ומשמעותי בהכנסתה ובמצבה הכלכלי של האם לאורך השנים, כולל מעבר למגורים משותפים עם בן זוג חדש הנושא בהוצאות המגורים והמדור;
- ב. הרעה המשמעותית שחלה במצבו הכלכלי של האב, אשר איננו מאפשר המשך עמידה בתשלום המזונות שנקבעו בהסכם;
- ג. צמצום בגובה ההוצאות הנדרשות לשם גידול הבנות לנוכח גילן;
- ד. הרחבה ניכרת בזמני השהות של האב עם הבנות והשפעת הדין שחל בעקבות הלכת בע"מ 919/15;

אדנים אלו, יבחנו להלן.

א. מצבה הכלכלי של האם

88. יכולת השתכרות - אשר ליכולת השתכרותה של האם, במסגרת הדיון העידה האם כי במועד החתימה על ההסכם בשנת 2009, עבדה בחנות בגדים והשתכרה סך ממוצע של כ-5,000 ₪

לחודש. בחודשים בהם עבדה בשבתות, עמדה משכורתה על סך ממוצע של בין 5,000 ל - 7,000 ₪ (עמ' 36 לפרוטוקול הדיון, שוי' 26-33). לצד האמור, עיון בתלושי שכרה משנת 2008-2009 אשר צורפו לתצהיר עדות ראשית מטעמה ביום 5.11.2009 מלמד, כי שכרה החודשי עמד על סך ממוצע של 3,370 ₪ ברוטו. משעה שהאם בחרה שלא להיחקר בהליך ההוכחות, לא מצאתי כל טעם לקבל את גרסתה לפיה שכרה הממוצע במועד ההסכם עמד על סך של 5,000 ₪ לחודש.

אשר ליכולת השתכרותה נכון להיום, ציינה האם כי היא מוכרת בגדים במסגרת בוטיק אותו היא מנהלת מבייתה. לטענתה, בימים בהם היה העסק מרוויח, עמדה משכורתה החודשית על סך של 10,000 ₪. ואולם, כיום, העסק איננו במצב טוב ועל כן, עומדת משכורתה החודשית על סך של 5,000 ₪ בלבד (עמ' 37 לפרוטוקול הדיון, שוי' 2-8). גם כאן מצאתי קושי לקבל אף את טענה זו של האם וזאת, נוכח האסמכתאות אותן צירפה האם לכתב הגנתה, מהן ניתן היה ללמוד כי רווחיה לשנת 2017 עמדו על סך של 114,698 ₪ ואילו רווחיה לשנת 2018 עמדו על סך של 143,138 ₪. אין ספק כי **עסקינן בגידול משמעותי במשכורתה** של האם אשר חל למן החתימה על ההסכם בשנת 2009.

89. **הוצאות מדור -** אשר להוצאות המדור, במסגרת הדיון העידה האם כי **כיום** היא מתגוררת בדירה שעלות שכירותה החודשית עומדת על סך של כ- 8,000 ₪ לחודש (עמ' 35 לפרוטוקול הדיון, שוי' 28). אשר למועד החתימה על ההסכם, העידה האם כי שילמה דמי שכירות חודשיים הנעים בין 6,500-7,000 ₪ (עמ' 35 לפרוטוקול הדיון, שוי' 34; עמ' 36 לפרוטוקול הדיון, שוי' 3). האם מתגוררת בדירה ביחד עם בן זוגה והבנות (עמ' 36 לפרוטוקול הדיון, שוי' 15-21). האם הודתה כי בן זוגה מתגורר בדירה ומשתתף בהוצאות הבית וזאת, חרף העובדה ששמו אינו מצוין על גבי חוזה השכירות (עמ' 36 לפרוטוקול הדיון, שוי' 24-25).

לטענת האב, על בן זוגה של האם המתגורר עמה בדירה לשאת במחצית עלות שכר הדירה ובמחצית ההוצאות בגין אחזקת הבית וכי די בכך, כדי להוכיח שינוי נסיבות מהותי. ואולם, בפסיקה נקבע כי מגורי בן זוג ביחד עם האם והקטינים, אין בו כשלעצמו, שינוי נסיבות מהותי אשר יצדיק הפחתה בשיעור המזונות (ראו: פסק הדין של כבוד השופטת מ' דהן בפסק דינה בעניין [תמ"ש \(ת"א\) 15007-05-15 ד.א.נ' ה.א. \(15.12.2016\)](#)).

90. **הכנסות האם ממקורות נוספים -** במסגרת הדיון העידה האם כי לפני כ-5 שנים רכשה דירה בת 3.5 חדרים בעיר חולון. לצורך רכישת הדירה, טענה האם כי נטלה משכנתא בגובה 470,000 ₪ וכי החזר המשכנתא החודשי עומד על 2,500 ₪. גובה דמי השכירות אותם היא גובה עבור המגורים בדירה עומד על 3,500 ש"ח (עמ' 37 לפרוטוקול הדיון, שוי' 11-14). אשר למקורות המימון לרכישת הדירה, ציינה האם כי המדובר ב"כספים, אני פשוט הייתי בארצות הברית ועבדתי שם גם באופנה וזה, והיה לי חסכון קטן, קניתי דירה קטנה עם משכנתא גדולה" (עמ' 37, שוי' 16-17). האם לא צירפה כל אסמכתא אשר יהא בה כדי להוכיח את גובה דמי השכירות על המגורים בדירה בחולון (עמ' 37, שוי' 30). די אם אציין כי האם צירפה לכתב הגנתה, חוזה שכירות משנת 2015 במסגרתו עמד גובה השכירות על 3,800 ₪. משעה שגובה דמי השכירות בכל חלקי הארץ רק עלה בשנים

האחרונות, מצאתי קושי רב לקבל את טענת האם ולפיה כיום, היא גובה שכירות נמוכה יותר מזו אותה גבתה בשנת 2015.

91. **ויתור על זכויות במסגרת ההסכם משנת 2009** - לא מצאתי כל תימוכין לכך שהאם ויתרה במסגרת ההסכם על טענות או זכויות רכושיות כלשהן. יצוין, כי עובר לחתימת ההסכם, האם לא הגישה כל תובענה רכושית כנגד האב. ההסכם לא הזכיר כל ויתור שנעשה מצד האם ביחס לנחלה במושב בית יצחק או ביחס לנכס מקרקעין אחר כלשהו. בכל הנוגע לנחלה במושב בית יצחק, האם לא הציגה כל אסמכתא אשר תוכיח כי הנחלה אכן נרכשה במשותף על ידי הצדדים במהלך חייהם המשותפים. הנה כי כן, לא הוכח כי האם נאלצה לכלות את כלל משאביה ולוותר על רכושה. טענה זו של האם אינה מתיישבת עם החומר הראייתי שהוצג לבית המשפט ולא זכתה לכל אישוש במסגרת ההסכם.

אף טענתה של האם כי ויתרה על זכויות פנסיוניות וסוציאליות ועל כספים בחשבונות בנק בארץ ובח"ל לא מצאה כל זכר במסגרת הוראותיו של ההסכם. רחוק מכך. במסגרת סעיף 17 להסכם, התחייב האב להעביר לאם סך של 80,000 ₪ לשם סילוק כל תביעה הנוגעת לתקופת חייהם המשותפים ולסילוק תביעות עתידיות. ההסכם נוסח בלשון כללית ולא כלל התייחסות לויתור מפורש או ספציפי כזה או אחר מטעמו של מי מהצדדים. במסגרת סעיף 20 להסכם, התחייב האב להעביר לאם סך של 20,000 ₪ אשר יופקדו בחשבון נאמנות לטובת הבנות. במסגרת סעיף 21 להסכם, נקבע כי כל זכות, רכוש, כסף או ביטוח חיים בו מחזיקים הצדדים יהיו שייכים לצד אשר על שמו היו רשומים. במסגרת סעיף 24 להסכם, נקבע כי כל צד יהא הבעלים של הרכוש המוחזק על שמו. הוראות ההסכם, נוגדות את טענת האם ומצביעות על כך שלמעשה, הצדדים התנהלו בהפרדה רכושית. על כן, לא השתכנעתי כי האם ביצעה וויתורים כלשהם, ואף אם נעשו וויתורים - לא שוכנעתי כי אלו נעשו בהתאם ובכפוף לגובה דמי המזונות שנקבעו בהסכם.

92. לא נעלם מעיני המעמד הייחודי שניתן להסכמי גירושין המבטאים מכלול של איזונים עדינים בהסכמות שבין הצדדים עד כי קשה לפרום אותם בדיעבד או לפרום רק את חלקם. אין חולק, כי לעיתים משולבים ויתורים רכושיים בקביעת סכומי מזונות ילדים, גם אם אין לכך אמירה מפורשת בהסכם. פרימה של חוט אחד עלולה לגרום לפרימתו של חוט אחר ולחוסר איזון שנערך בין הצדדים במועד החתימה על ההסכם, ועל הוויתורים שנעשו במסגרת מכלול שלם עד כדי גרימת עוול לאחד הצדדים.

93. **משעה שלא הוכח שהצדדים ביצעו ויתורים הדדיים במסגרת ההסכם, אזי, אין חשש כי עיון מחדש בגובה המזונות יוביל לפגיעה באיזונים העדינים בין רכיבי ההסכם ולפרימתם** (ראו גם: סעיף 21 לסיכומים מטעם האב).

94. **נוכח האמור – מצאתי כי חל שינוי בהכנסה של האם ובמצבה הכלכלי. לכך עוד אדרש בהמשך.**

ב. מצבו הכלכלי של האב

95. אין חולק כי בשנת 2007 נכנסה החברה בבעלות האב להליך של חדלות פירעון וכינוס נכסים. עד למועד זה האב הרוויח כ- 60,000 ₪ לחודש (עמ' 22 לפרוטוקול הדיון שו' 31). לטענת האב, עוד בשנת 2006, עת החלו הקשיים הכלכליים בחברה להחמיר, משך האב שכר חודשי מינימאלי בסך של 5,000 ₪. כיום, הכנסתו החודשית בתור עורך דין מתחיל עומדת על כ-5,000 ₪ ועתידה לעלות (יצוין, כי האב הציג דוחות רווח והפסד בגין חודשים 11/2018 - 4/2019). האב מתגורר בשכירות בעלות של 5,800 לחודש (עמ' 24 לפרוטוקול הדיון שו' 16-12). עובדה זו לא נסתרה על ידי האם. האב כאמור צירף דוח רווח והפסד אך לא צירף דו"ח שנתי שהוגש לרשות המיסים בנוגע להכנסה הנטענת.

96. **מקורות הכנסה נוספים** - מקור הכנסה נוסף של האב מגיע מדמי השכירות החודשיים עבור הבית במושב בית יצחק בסך של 5,000 ₪. ברי, כי המדובר בשינוי משמעותי שכן במהלך חייהם המשותפים של הצדדים, היה האב המפרנס העיקרי בזכות הרווחים הנאים אותם עשתה החברה בשעתה היפה. בהתאם, אותן שנים, עמדה משכורתו הממוצעת של האב על סך של כ-40,000 ₪ לחודש והמשפחה חיה ברווחה כלכלית.

97. שינוי מהותי במצבו הכלכלי של האב עשוי להוות נסיבה רלוונטית לצורך התערבות בשיעור המזונות. ואולם, **האם אכן מדובר בשינוי אותו לא ניתן היה לצפות במועד החתימה על ההסכם?** במקרה דנא, החלה ההרעה במצבו הכלכלי של האב עוד **בטרם אישורו של ההסכם**. משעה שהאב עצמו טען כי החברה נקלעה לקשיים כלכליים עוד במועד החתימה על ההסכם, ייתכן בהחלט כי כל החמרה נוספת הייתה בבחינת סיכון אותו נטל ביודעין ואינה בגדר נסיבה שלא ניתן היה לצפות במועד החתימה על ההסכם. עם זאת, נראה כי במהלך כל השנים עשה האב ככל יכולתו כדי ולשלם את דמי המזונות עד כי לא יכל עוד. האב ניסה כאמור לעשות הסבה מקצועית, ולשפר את מקורות הכנסותיו, וכיום הוא עורך דין. בסעיף 50 לתצהיר העדות הראשית מטעמו, ציין האב כי הוא מעריך את סך הכנסותיו העתידי (אשר צפוי לעלות בהדרגה) בכ- 14,000 ₪ לחודש בעוד כ- 4 שנים.

98. האב טען, כי נכון להיום יש לו חובות בסך כולל של **432,154** ₪ כאשר 175,000 ₪ הם חוב לאביו. ביחס לכלל ההלוואות הוצגו מסמכים אך בנוגע להלוואה הנטענת מאביו לא הוצגה כל ראיה. משעה שהנטל להוכחת הנטען עדיין מונח על כתבו של האב – אני מעמידה את גובה החובות על פי המסמכים שצורפו לתיק בסך של **257,154** ₪. עם זאת, עיקר החובות וההלוואות הם לאחר הגשת התובענה. נכון להגשת התובענה לאב חוב מזונות בסך של 33,000 ₪. כמו כן, במהלך שנת 2017 האב הפחית את גובה סכום המזונות ל-3,000 ₪, לדידו בהסכמת האם. עם הגשת התובענה שלפניי וטען כי האם פתחה נגדו בהליכי גבייה בהוצאה לפועל בגין חוב מזונות.

99. **דרישת האם להצגת מסמכים** - לא מצאתי לקבל את טענת האם, בדבר פנייתה לאב בדרישה להצגת מסמכים על פי [תקנה 170](#) לתקנות. אסביר. דיון ההוכחות נקבע ליום 7.10.2019. ביום 6.10.2019 נסרקה לתיק בקשה מטעם האם **"על המצאת דרישה על הצגת מסמכים"**.

במסגרת הודעתה, ציינה האם כי ביום 2.10.2019 נשלחה לאב דרישה להמצאת מסמכים לקראת חקירתו הקבועה למחר (סעיף 1 לבקשה). הייתכן כי בקשה לצו גילוי מסמכים הכוללת שלוש הצהרות הון אחרונות, שמאות אחרונה שנערכה לנכס בבית יצחק ואישורי יתרות ותנועות בחשבון האב למן מועד מתן פסק הדין ועד ליום הגשת התביעה - תוגש ימים בודדים בטרם דיון ההוכחות אשר מועדו ידוע לצדדים חודשים רבים מראש? סבורני כי יש להשיב על כך בשלילה. על כן, עוד במועד הדיון, הדגיש בית המשפט כי האב לא היה מחויב בהצגת המסמכים האמורים לנוכח סד הזמנים המצומצם שניתן לו (עמ' 5 לפרוטוקול הדיון שוי' 6). מצאתי טעם בטענת האב, לפיה ככל שסברה האם, כי ישנו חוסר בנתונים עובדיים כלשהם, שומה היה עליה להגיש בקשה לגילוי מסמכים במהלך החודשים הרבים שחלפו ממועד הגשת התביעה. משעה שבחרה להגיש תביעתה ימים ספורים עובר לדיון ההוכחות - אין לה להליך אלא על עצמה (סעיף 33 לסיכומי התשובה מטעם האב).

100. נוכח האמור - השתכנעתי כי במהלך השנים חלה ירידה במצבו הכלכלי של האב ובכושר השתכרותו. כאמור עדותו של האב היתה מהימנה עליי. במהלך כל השנים עמד האב בתשלומי המזונות חרף העובדה שלא הרוויח שכר ודאג לשלם מחסכונוותיו עד שלא יכל עוד. במועד חתימת ההסכם לאב הייתה צפייה לגיטימית לשוב ולהרוויח את הסכומים שנהג להרוויח. רוח האופטימיות נשבה בו. רק שכלו כל הקיצין ולאחר שנכנס לחובות עתר לבית המשפט.

ג. הרחבת זמני השהות של האב עם הבנות

101. בהסכם שאושר בפסק הדין בשנת 2009, נקבעו זמני השהות של הבנות אצל האב בימים ב' ו-ד' (כולל לינה) וכל סוף שבוע (מיום ו' עד ליום א') לסירוגין. לטענת האב, נכון למועד הגשת התביעה זמני השהות בין ההורים התקיימו באופן שוויוני לחלוטין.

102. לא השתכנעתי כי חל גידול משמעותי בזמני השהות של הבנות עם האב, לנוכח העובדה שכיום חלוקת הזמנים בין ההורים היא בפועל שוויונית. השוני משנת 2009 ועד היום זה השוויון המוחלט בהסדרי השהות.

103. אמנם, בכתב הגנתה טענה האם כי בפועל לא חל כל שינוי מהותי בזמני השהות וכי מכל מקום, מאחר שעסקינן בנערות בנות 16 ו-18, נראה כי סוגיית זמני השהות והאחריות ההורית כלל איננה רלוונטית לנדון דנן. עוד הוסיפה, כי היא "שמחה על הזמן אותו שוהות הבנות בבית האב, ועל כך שהן רואות גם בביתו של האב את ביתן שלהן והיא אף מעודדת את הקשר הטוב בינן ובין אביהן [...] (סעיף 73 לכתב ההגנה). ואולם, משעה שסירבה האם להיחקר בחקירה נגדית ובהעדר ראיות לסתור, כל שנתר לבית המשפט הוא להסתמך בעניין זה על גרסת האב ולקבוע כי אכן, בעת הנוכחית מתקיימת משמורת משותפת ואחריות הורית שווה. דברים אלה מקבלים משנה תוקף, נוכח העובדה שהאב נדרש לסוגיית זמני השהות במהלך דיון ההוכחות והשיב בפירוט לכל שאלה שנשאל בנושא על ידי בית המשפט (עמ' 28 לפרוטוקול הדיון).

104. עלייה בזמני השהות של הבנות אצל האב, למן מועד פסיקת המזונות הזמניים או הקבועים, עשויה בהחלט להווה שינוי נסיבות לצורך הפחתת גובה המזונות, שכן בזמן שהותן של הבנות אצל האב, דואג הוא במישרין לכל מחסורם (תלה"מ (י-ם) 13751-02-17 ל.ב. נ' מ.ב.ה, פסקה 31 (11.2.2018)). עוד בהקשר זה, אפנה לפסק הדין בעניין תמ"ש (ב"ש) 5160-01-16 פלונית נ' אלמוני (2.7.2017) בו נקבע כי שינוי בזמני השהות של הורה עם ילדו עשוי להוות שינוי נסיבה לצורך התערבות בשיעור המזונות.

אלא מאי? – במקרה שלפניי אין כמעט כל שינוי בהסדרי השהות למן המועד שנחתם ההסכם ועד היום, ומשכך אין לראות בכך שינוי נסיבות.

ד. גובה ההוצאות הנדרש לשם גידול הבנות

105. לטענת האב, אין כל ספק בדבר ההפחתה שחלה בגובה ההוצאות הנדרשות לגידול הבנות, הן לנוכח הגידול המשמעותי שחל בזמני השהות עמו והן לנוכח השנים שחלפו, שהרי אין צרכיהן של ילדות בגילאי 6-8 זהים לצרכיהן של נערות בגיל העשרה (סעיף 36 לסיכומי האב). מצאתי את טענה זו של האב כנכונה - אולם בחלקה בלבד. ואסביר. משעה שזמני השהות הפכו שוויוניים לגמרי, ברי כי חלה הפחתה מסוימת (עוד 2 לילות במהלך חודש בו שוהות אצלו הבנות) בסך ההוצאות בו על האב לשאת. קביעה זו ניתנת בהתחשב בעובדה שהאב לא הרחיב ולא פירט בכתבי טענותיו מהו הסכום המוערך לצורך סיפוק צרכי הבנות כיום ואף לא צירף כל אסמכתא לתמיכה בכך, כך גם האם.

106. **מימון החופשות והקייטנות** - האם טענה כי בטרם הגיש האב תביעתו להפחתת המזונות, הצליח לגייס סך של כ-40,000 ₪ לצורך מימון חופשה בת 14 יום עם הבנות לסקוטלנד. עוד טענה, כי בסמוך למועד הגשת הסיכומים בתיק, טס האב עם הבנות לטיול בן 8 ימים ליפן. עובדות אלה אינן עולות בקנה אחד עם טענותיו בדבר מצבו הכלכלי העגום ובדבר חוסר יכולתו להמשיך ולזון את בנותיו על פי הקביעות בהסכם. עוד ציינה האם, כי לאורך השנים, סירב האב לשאת בעלויות השיעורים הפרטיים של הבנות, בעלויות שיעורי הנהיגה ובעלויות המסע לפולין, ויש בכל כדי להעיד נכוחה כי האב אינו מודע כלל ועיקר לצרכיהן האמתיים של הבנות.

האם לא צרפה כל אסמכתא לחיזוק טענותיה הללו, וכאמור סירבה להיחקר בחקירה נגדית במהלך דיון ההוכחות. עוד יצוין, כי במסגרת חקירתו הנגדית של האב, בחר ב"כ האם שלא להציג שאלות בנוגע לנסיעה הנטענת ליפן ולסקוטלנד ובמקום זאת, בחר להתמקד בנסיעה לארצות הברית (עמ' 16 לפרוטוקול הדיון שוי' 8-23). נוכח האמור, לא מצאתי לקבל את טענות האם ביחס לנסיעות לחו"ל ולעלויות הנטענות (ראו גם: סעיף 34 לסיכומי התשובה מטעם האב). הגעתי למסקנה דומה אף ביחס לטענות האם בנוגע לקייטנות וזאת, לנוכח סירובה להיחקר בבית המשפט, לנוכח העדר אסמכתאות מתאימות לגיבוי הנטען ובשים לב לעדותו המפורטת של האב בעניין במהלך הדיון (עמ' 18 לפרוטוקול הדיון, שוי' 21-27):

"עו"ד כהן: באיזה גיל הפסקת לשלם על קייטנות? זאת השאלה שלי.

- העד, מר ר.: שילמתי על קייטנות ככל שהיו קייטנות לילדות, והייתי אמור לשלם עליהן, שילמתי עליהן.
- ש: רק לפי ההסכם? זאת אומרת, עד גיל 11?
- ת: לפי ההסכם, מה שהייתי אמור,
- ש: מצוין.
- ת: שילמתי."

107. השתתפות בהוצאות השיעורים הפרטיים - גם כאן, לא ציינה האם באילו מקצועות נעזרו הבנות בשיעורים פרטיים, במשך כמה זמן ומה הייתה עלותם של שיעורים אלה. מיותר לציין כי לא צורפה כל אסמכתא או קבלה בגין התשלום לשיעורים הפרטיים. כך השיב האב לשאלותיו של ב"כ האם בעניין במהלך הדיון (עמ' 21 לפרוטוקול הדיון, שו' 18-27):

- "עו"ד כהן: שיעורים פרטיים, מתי שילמת פעם אחרונה?
- העד, מר ר.: הבנות שלי הן בנות מצטיינות, ש. סיימה את הבגרות בין 95 ל-100, שאלתי,
- ש: כב' הש' אילוטוביץ' סגל: האם שילמת שיעורים פרטיים?
- העד, מר ר.: לא, היא לא זקוקה לשיעורים פרטיים.
- כב' הש' אילוטוביץ' סגל: לא, נקודה.
- עו"ד כהן: לא שאלתי אם היא זקוקה, שאלתי האם שילמת.
- העד, מר ר.: לא, לא שילמתי.
- ש: תודה רבה. זה מה ששאלתי.
- ת: לא שאלתי, היא לא זקוקה לשיעורים פרטיים."

108. השתתפות בהוצאות בגין שיעורי הנהיגה והמסע לפולין - לטענת האב, הבת ש. שילמה בעצמה על שיעורי הנהיגה באמצעות חסכוניותה מעבודתה (סעיף 38 לסיכומי התשובה מטעם האב). אשר לנסיעה לפולין, נטען כי הצדדים הגיעו להסכם, אותו יזמה האם עצמה, לפיו האם תשלם על הנסיעה של ש. לפולין ואילו האב ישלם על נסיעתה של הבת נ. שנה לאחר מכן. האב נשאל על כך במהלך עדותו בדיון ההוכחות וכך השיב: "פנתה אליי הנתבעת בהודעה שהיא מציעה שעקב מצבי הקשה, הכלכלי, היא תשלם עכשיו, ונ. שבתני השנייה, בעוד שנתיים, שיגיע בשנה הבאה, אני אשלם. ולכן היא הציעה מיוזמתה שהיא תשלם עכשיו את פולין לש., ואני אשלם את נ.". (עמ' 27 לפרוטוקול הדיון שו' 5-8). משעה שטענה זו לא נסתרה במהלך עדותו של האב ואף לא קיבלה כל התייחסות עניינית נוספת מצד האם בסיכומיה, לא נותר לי אלא לקבלה. יתרה מזאת, כל ההוצאות הנטענות הן הוצאות שאינן תלויות שהות - ויש ליתן על כך את הדעת והנפקות המשפטית הנלוות.

109. ביחס לרכיב זה - פירוט צרכי הבנות היה דל ביותר, ולא היה ניתן ללמוד מהחומר שצורף מהו היקף צרכיהן. בפרט כאשר הבת הבגירה כבר חיילת ומקבלת משכורת מהצבא. כך גם לא ברור

האם הבת החיילת חוזרת כל יום הביתה או שמא רק בסופי שבוע. לאי פירוט כדבעי וצירוף אסמכתאות יש נפקות.

אחר דברים אלה אדרש לשאלה - האם אכן חל שינוי נסיבות אשר די בו כדי להצדיק התערבות בשיעור המזונות עד כדי ביטולו?

110. לאחר בחינת העובדות, הראיות והעדויות בתיק סבורני כי התשובה לכך היא חיובית. מצבה הכלכלי של האם השתפר ללא ספק. הדבר בא לידי ביטוי במספר מישורים. ראשית, כיום האם בעלת עסק אשר מספק לה רווחים נאים בהיקפים גבוהים יותר מהכנסתה בעת החתימה על ההסכם. האם עברה להתגורר בדירה יוקרתית עם בן זוגה. אף שלא ניתן לראות במעבר למגורים משותפים עם בן זוג כנסיבה יחידה לשינוי נסיבות, בהחלט ניתן להתחשב בה, שעה שהוכח שבן הזוג נושא בהוצאות המדור ואחזקתו. האם הצליחה לשמור על איתנות כלכלית אשר אפשרה לה לרכוש דירה בעיר חולון, ממנה זוכה האם להכנסה נוספת בגובה דמי השכירות.

111. אשר למצבו הכלכלי של האב - השתכנתי כי אכן חלה הרעה כאמור. אשר לטענת הצפיות, אציין כי אף בהנחה לפיה היה על האב לצפות את הירידה במצבו הכלכלי ולהתחשב בכך במועד החתימה על ההסכם, עדיין סבורני כי לא היה ביכולתו לצפות כי ירידה זו תימשך לאורך שנים. לכך, יש להוסיף את תלויות השווא אותן הגישה האם למשטרה, ואשר מפאת כבודם של הצדדים לא ארחיב מעבר לכך. וודאי שגם תלויות אלה, אף אם נסגרו לבסוף, העיבו על יכולתו של האב לשוב לאיתנותו הכלכלית. אשר לזמני השעות, לא הוכח כי חל שינוי מהותי וכי כיום מתבצעת החלוקה באופן שוויוני לחלוטין. נראה כי אכן ישנה ירידה בהוצאה הנדרשת לגידול הבנות בשים לב לגילן המתקדם ולעובדה שהבת הגירה משרתת בצבא.

משעה שהוכח שינוי הנסיבות - בשלה העת ליישום הפרמטרים שהותוו בהלכת בע"מ 919/15

112. גובה סכום המזונות העדכני בו מחויב האב על פי הסכם משנת 2009 עומד כיום על סך של כ- 6,500 ₪. לנוכח העובדה שהבת הבגירה כבר חיילת, גובה דמי המזונות עבורה הופחתו ל-1,000 ₪. כך שכיום גובה דמי המזונות בהן מחויב האב עומד על סך של 4,250 ₪. עם תשלום דמי המזונות עומדת הכנסתה של האם על סך של כ- 14,300 ₪ ואילו האב נמצא במינוס חודשי קבוע עוד בטרם הוציא שקל למחיתו. המדובר בפערים המהווים שינוי נסיבות מהותי והמחייבים התערבות של בית המשפט, גם אם ניתנו במסגרת הסכם.

113. לשם הנוחות להלן טבלה המסכמת את הנתונים הרלוונטיים לצורך הכרעה –

114.

אב	אם	
----	----	--

חלוקת זמני השהות	50%	50%
יכולת הכנסה מכל מקור שהוא	14,300 ₪ (13,000 ₪ משכורת + 1,300 ₪) דמי שכירות עבור הדירה בחולון. 3,800 ₪ פחות 2,500 ₪ דמי המשכנתא. בשים לב לדמי השכירות מהדירה בחולון ולהכנסתה מהעסק (שבבעלותה).	10,000 ₪ (5,000 ₪ משכורת + 5,000 ₪) דמי שכירות עבור הבית בבית יצחק).
הכנסה פנויה	$14,300 - 4,000 = 10,300$ (עלות דמי השכירות בהן נושאת האם)	$10,000 - 5,800 = 4,200$ (עלות דמי השכירות בהן נושא האב).
יחס הכנסות פנויות	כמעט פי 2.5 לטובת האם	

115. במקרה של משמורת משותפת, יקבע החיוב במזונותיהם של קטינים בגילאי 6-15, על פי "דיני הצדקה" ויחול במידה שווה על שני ההורים, תוך שחלוקת הנטל ביניהם תיקבע על פי יכולותיהם הכלכליות ולכושר השתכרותם היחסי. הלכה זו, הקבילה למעשה את הדין החל בגילאים אלה לדין החל בגילאי 15-18. גם בעבר נקבע בפסיקה, כי במזונות מ"דין צדקה" יישאו שני ההורים, על פי אותם המרכיבים אשר פורטו בהרחבה במסגרת [בע"מ 919/15](#), קרי, על פי יכולתם הכלכלית וליחס שיעור ההשתכרות שלהם **מכלל המקורות העומדים לרשותם (ע"א 210/82 לידיה גלבר נ' סיני גלבר, לח (2) 014 (1984); ע"א 254/76 מרים ינקוביץ נ' אהרון ינקוביץ, לא (3) 169 (1977); בע"מ 3432/09 פלוני נ' פלונית (23.6.2009); תמ"ש (ת"א) 29329-07-16 מ. ג' נ' א. ג' (9.11.2017).**

116. חיובו של אב במזונות ילדיו מעל גיל 15 שנים ועד גיל 18 שנים חד וברור. החיוב הוא מכוח דיני הצדקה, הן לצרכים ההכרחיים הן לאלה שמעבר להם. ההלכה בעניין זה ידועה וברורה ואינה צריכה ראיה. ההלכה סוכמה בפסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו ב**עמ"ש 1180-05-14 א' א' נ' מ' ב' (26.3.2015)** על בסיס פסיקה רבת שנים של בית המשפט העליון לפיה: "שווים האב והאם" הכל לפי יכולתו של כל אחד מהם ובהתחשב בצרכי הקטינים (ראו בהקשר זה גם **עמ"ש (ת"א) 41769-10-13 פלוני נ' מ' כ' פ' ואח' (27.8.15) פסקה 14 לפסק הדין וכן עמ"ש (מרכז) 25027-02-14 פלונית נ' פלונית (4.1.15).**

117. **מה הדין בנוגע למזונות מגיל 18 ואילך?** האחריות לזון ילדים חלה על הורים גם לאחר הגיע ילדם לגיל 18, ובמשך השירות הצבאי ועד לשחרור מצה"ל. ככלל, נקבע כי תמיכת הורים בילדיהם במהלך שירותם הצבאי תפחת לכדי שליש מן הסכום ששולם קודם לתקופת

השירות הצבא (ע"א 4480/93 פלוני נ' פלונית, מח (3) 461 (1994)). בנוגע לבת הבגירה המשרתת בצבא הרי שגובה דמי המזונות עבורה כבר הופחתו לכדי 1/3 וכיום הם עומדים על סך של 1,000 ₪ לחודש.

118. משכך, עולה השאלה **משעה שבוטלו דמי המזונות – מה יהיה מעתה והלאה ביחס לחיילת וכן ביחס לבת הקטינה במהלך שירותה הצבאי** ? (שהרי הלכת 919/15 קבעה מחדש את דרך חלוקת הנטל אך לא את גובהו). משכך אני מוצאת, כי לאחר [בע"מ 919/15](#) יש ליתן התייחסות אחרת למזונות החלים מגיל 18 או עם תום הלימודים בתיכון (לפי המאוחר מבין השנים) ובמהלך השירות הצבאי ועד לסיומו. לא ניתן להמשיך ולקבוע 1/3 באופן גורף, בפרט באותם מקרים שבהם נפסקו מזונות, אלא יש לבדוק כל מקרה לגופו. כפי שנקבע גובה סכום של מזונות הכרחיים מינימליים, כך גם במקרה שבו נחיל את [בע"מ 919/15](#) יש לקבוע סכום תשלום למשרת בשירות צבאי. יכול ויקבע כי לא יהיה כל תשלום וכל הורה יישא בהוצאות לבדו. אך יש ליתן לכך את הדעת.

119. **ביחס לסכום של משרתי החובה, או שירות לאומי** - הנה כי כן, מצאתי את הסך של 800 ₪ כסכום מינימאלי ראוי והולם בנסיבות שלפניי. כך שכל הורה יפקיד עבור הבת החיילת סך של 400 ₪ מידי חודש אשר ישמשו עבורה לצרכים אשר אינם תלויים שהות, וזאת מעבר למשכורת הצבאית אותה היא מקבלת. תשלום זה יחול גם ביחס לבת הקטינה נ. עם סיומה את הלימודים בתיכון או בהגיעה לגיל 18 (לפי המאוחר מבין השניים) ובמהלך שירותה הצבאי ועד לסיומו.

120. הסכום של ה- 800 ₪ ישולם עד הגיע כל בת לגיל 20 או עד לסיום השירות החובה לפי המאוחר מבין השניים. הסכום יופקד לחשבון הבנק מידי חודש בחודשו עד ה-5 לחודש עבור החודש השוטף ויעודכן על פי מדד המחירים לצרכן על בסיס המדד הידוע היום ויעודכן אחת ל-3 חודשים, ללא עדכונים למפרע. עם סיום השירות הצבאי של הבת נ. חשבון הבנק ייסגר.

121. בשים לב לדין החל **בהערכת צרכים תלוי שהות** והפרשנות בדבר הוצאות מינימאליות של קטין בעבור צרכים תלויי שהות כפי שפורש ב**בע"מ 919/15**, ולרבות בפסק הדין המנחה ב**עמ"ש (ת"א) 32172-11-17 ע. ש.** (קטינה) נ' נ.ש (10.01.2019) פסקאות 5-6 לפסק הדין של כב' השופטת י' שבת), ולנוכח הסדרי השהות השווים והעובדה שלא צורפו אסמכתאות מתאימות על ידי מי מהצדדים, הרי שמצאתי להעריך מלוא הוצאות הקטינים בשני הבתים, ביחס להוצאות תלויות שהות כשוות כאשר **כל צד יישא בהן לבדו**.

122. **בנוגע לצרכים שאינם תלויי שהות**- הוצאות נסיעה, תשלומי בית ספר, יתר הוצאות חינוך, חוגים, ביגוד, ספרים, נסיעות, טיולים, תשלומי ועד, ציוד לבית הספר, שיעורים פרטיים, תספורת, טלפון נייד, מתנות, אירועים והוצאות תרבות והוצאות רפואיות (לרבות טיפולי שיניים, משקפיים, תרופות, אבחונים, מומחים רפואיים, טיפולים פסיכולוגיים ורגשיים וכל הוצאה רפואית נדרשת אחרת) אלו מן הסתם משתנים מדי חודש בחודשו. לפיכך איני רואה לנכון לקבוע גובה ההוצאה להבדיל מאופן נשיאת הצדדים בהוצאות אלו. בשים לב ליחס ההכנסות של ההורים (לטובת האם),

וסעיף 63 לכתב התביעה במסגרתו עתר האב לנשיאה בחלקים שווים, ומשעה שאנו עוסקים בתובענה לביטול הסכם אני מורה כי הצדדים יישאו בחלקים שווים בגין רכיב זה.

123. בהתאם למתווה שבסעיף 61 לחוות דעתה של כבוד השופטת ד' ברק-ארז [בבע"מ 919/15](#), אני קובעת כי האם תשמש הורה מרכז להוצאות שאינן תלויות שהות. בשים לב כי כל החלטה בעניינן של הבת הקטינה מסורה לשני ההורים מעצם היותם אפוטרופוסים משותפים. מצופה משני ההורים לפעול באחריות ובתבונה בכל הנוגע להוצאותיהן של הקטינה והבת החיילת מתוך החשבון הייעודי שייפתח בתוך 14 יום בכפוף לתנאים שלהלן:

124. עם פתיחת החשבון כל אחד מההורים יפקיד לחשבון שינוהל על ידי האם סכום של 3,000 ₪ בתוך 7 ימים מפתירתו. כל אימת שהחשבון יגיע ליתרה של 1,000 ₪, ובתוך 48 שעות שלאחר מכן יפקיד כל אחד מההורים 2,000 ₪. הודעה על כך תימסר לאב על ידי האם.

125. לכל אחד מההורים יהיה כרטיס אשראי שניתן לחייב באמצעותו את החשבון ומכרטיס זה, ישולמו מלוא ההוצאות שאינן תלויות שהות כאשר הבנות שוהות עם כל אחד מההורים.

126. לכל הוצאה שיוציא מי מההורים מהחשבון, תקדים פניה להורה השני להיוועץ עמו ולקבל הסכמתו בעניין נחיצות ההוצאה מראש. זאת, זולת מקרה חירום רפואי למשל, ולהגשמת צרכיהן המידיים של הבנות באופן שאינו מאפשר קבלת הסכמת הצד השני או בעניין של מה בכך. בהעדר הסכמה בנוגע לשיעורים פרטיים, תכריע המלצתו של המורה הרלוונטי. בהעדר הסכמה בנוגע לטיפול הרפואי הנדרש תכריע המלצתו של המומחה הרפואי.

127. הוצאות שניתן יהיה לשלם מהחשבון שנועד לצרכי הבנות יהיו ההוצאות שמעבר לצרכים תלויי שהות, כפי המפורט לעיל ולרבות עבור ביגוד והנעלה, ספרים, פנאי ותרבות – לא כולל מסעדות שהן בגדר צרכים תלויי שהות.

128. לאב תינתן זכות לעיין בדפי החשבון ובכל הפעולות המבוצעות בחשבון וכן לקבל מידע על אודות כל פעולות המבוצעות בחשבון, בין על דרך של הנפקת קוד לעיון בחשבון באמצעים אלקטרוניים, בין על דרך קבלת מסרונים מהבנק ובין על דרך של מסירת דפי החשבון על ידי האם, מדי שלושה חודשים, לפי בחירת האב.

129. החל ממתן פסק דין זה, קצבת המל"ל תופקד אף היא לחשבון הייעודי בעבור הקטינה, או שתיחסך בעבורה, כפי שיחליטו הצדדים.

130. בשים לב לגילם של הבנות מצופה, כי הצדדים יפעלו בשיתוף פעולה ההולם טובתו של הבנות וכן רצונן, במאוחד ובנפרד וכי כל הורה, החפץ במתן דמי כיס או ברכישת מתנה למי מהבנות, יעשה כן שלא על דרך התחשבנות עם ההורה השני כפי יכולתו ומידתו הטובה.

סוף דבר

131. לנוכח כל הנסיבות ובשים לב לדין, ההתלבטות היתה בין לצמצם בצורה ניכרת את גובה דמי המזונות לבין ביטולם כליל. לאחר שבחנתי את מכלול הנתונים מצאתי לבטלם כליל. מקרה זה לטעמי חריג בנסיבותיו. בדקתי גם בדקתי את מערך האיזונים ואת העובדה כי לפניי הסכם שקיבל תוקף של פסק דין. לא מצאתי כי האם עשתה ויתורים או איזונים כנגד תשלום המזונות במסגרת ההסכם. בשים לב לדברי כבוד השופט ע' עמית בעניין פלוני "אם פרמת חוט זה, נמצאת מפר את מערכת האיזונים שבבסיסי ההסכם".

132. הנה כי כן, מצאתי כי האב עמד בנטל של שינוי נסיבות, כך גם השתכנעתי כי היה שינוי לרעה במצבו הכלכלי ומנגד חל שיפור ניכר במצבה הכלכלי של האם. בכל מה שקשור לשינוי הדין והרוחות המנשבות בעקבות [בע"מ 919/15](#) ייתכן בסבירות גבוהה, לו תיק זה היה מגיע כיום לראשונה לבית המשפט, ספק אם האב היה מחויב במזונות, ויכול ודווקא האם היתה זו שהייתה מחויבת בתשלום מזונות לנוכח הפערים במשכורות של הצדדים ובהכנסותיהם מכל מקור שהוא. גם טענת האב כי האם הסכימה להפחתת דמי המזונות במהלך שנת 2017 לא נעלמה מעיניי, טענה זו גם לא נסתרה על ידי האם. כאמור, לבחירתה של האם לא להיחקר על תצהירה יש נפקות עליה עמדתי באריכות במסגרת פסק הדין.

133. [בע"מ 919/15](#) פורסם ביום 19.7.2017 והארץ געשה וסערה בעקבותיו. הבקשה הראשונה ליישוב סכסוך נפתחה על ידי האב ביום 1.7.2017 והסכמת האם להפחתת המזונות, כטענת האב, ניתנה במהלך הפגישה ביחידת הסיוע שהתקיימה ביום 24.9.2017 (עיון בהודעת יחידת הסיוע שנמסרה לתיק בית המשפט תומכת בגרסת האב). לנוכח כך, מצאתי את גרסתו של האב בעניין זה כאמינה.

134. משכך נותר השיקול שחוזר ונשנה בפסיקת בתי המשפט לפיו מדובר בהסכם שיש לגשת אליו במלוא הזהירות בטרם פרימת חוט מחוטיו. משעה שבדקתי פרימה זו, לא מצאתי כי היא תפר איזון או ויתור שנעשה על ידי האם בהסכם. לנוכח כל האמור אני סבורה כי שורת הדין והצדק מחייבת ביטול דמי המזונות.

135. ביטול דמי המזונות יהיה **מיום פרסום פסק הדין**, וזאת על פי הלכת סימונוב, המורה כי המזונות ששולמו ביתר כבר נאכלו ראו דבריו של הנשיא שמגר: **"שהרי יש להניח שמה ששולם נצרך"**, [ע"א 125/86 סימונוב נ' סימונוב](#) (7.9.1986) ועליה חזר כב' השופט ע' פוגלמן ב[בע"מ 3243/11 פלוני נ' פלונית](#) (30.5.2011), וכן ראו [בע"מ 3315/12 פלוני נ' פלונית](#) (17.6.2012).

136. [בבע"מ 4589/05 פלוני נ' פלונית](#) (21.11.2005), פסקה ו', השופט רובינשטיין (כתוארו אז), ציין מבחן של הנסיבות לשם בחינת שאלת החזר מזונות שנגבו ביתר, **"השיקול המרכזי המנחה את בית המשפט הוא כמוהו השפעת הקיזוז על רווחת בן הזוג והילדים, והרי לא אחת יארע שהכספים שנפסקו ביתר כבר נצרכו, ואם יקוזזו אחורנית עלולה להיווצר מחסור במשפחה"**.

137. במידה והבת הקטינה תיסע לפולין מטעם בית הספר בו היא לומדת עלות הנסיעה כולה תושט על האב כפי האמור בסעיף 108 לעיל.

138. בהוצאות הילדים בעבור צרכים תלוי שהות כל צד יישא בהוצאותיו לבדו. ביחס להוצאות שאינן תלויות שהות יישאו ההורים בחלקים שווים כפי שפורט לעיל.
139. האם תשמש ההורה המרכז בעבור ההוצאות שאינן תלויות שהות כפי המנגנון המפורט בסעיף 120 לעיל.
140. בנוגע לסכומים שהבנות תקבלנה במהלך שירותן הצבאי ראה המנגנון המפורט בסעיפים 117-119 לעיל.
141. חוב המזונות שיש לאב מיום הגשת הבקשה ליישוב סכסוך שהוגשה ביום 29.10.2018 ועד היום יבוטל והאם לא תוכל לפעול לגבייתו בהוצאה לפועל.
142. לפני משורת הדין ולנוכח התוצאה אליה הגעתי, וכדי לסייע בשיפור מערכת היחסים בין ההורים איני מורה על חיוב האם בהוצאות וכל צד יישא בהוצאותיו. אי השתת הוצאות על האם עומדת כנגד ביטול חוב המזונות של האב, במידה וקיים, כאמור בסעיף 140 לעיל.
143. ניתן לפרסום בהשמטת פרטים מזהים.
144. תואיל המזכירות לסגור התיק.

ניתן היום, י"ז אלול תש"פ, 06 ספטמבר 2020, בהעדר הצדדים.

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

איריס אילוטוביץ' סגל 54678313-/-

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה